

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Filozofická fakulta

Katedra histórie

**Skauting v regióne Zlaté Moravce – aplikácia témy na vyučovaní
dejepisu
(diplomová práca)**

Študijný program: Učiteľstvo anglického jazyka a literatúry a histórie

Školiace pracovisko: Katedra histórie

Školiteľ: Mgr. Miroslav Palárik, PhD.

Nitra 2017

Bc. Blažena Kozolková

ABSTRAKT

KOZOLKOVÁ, Blažena, Bc.: Skauting v regióne Zlaté Moravce – aplikácia témy na vyučovaní dejepisu [Diplomová práca] / Bc. Blažena Kozolková. - Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra histórie – Školiteľ: Mgr. Miroslav Palárik, PhD. Stupeň kvalifikácie: Magister – Nitra: FF UKF, 2017. 87 s.

Diplomová práca sa zaoberá mládežníckou organizáciou – Slovenský skauting, od jej vzniku až po súčasnosť v regióne Zlaté Moravce. Hlavným cieľom práce je oboznámiť žiakov deviateho ročníka základnej školy o jeho prínose pre vybraný región na konkrétnom príklade vychádzky k pamätníku T. G. Masaryka, ktorí dali postaviť skauti v medzivojnovom období. Sekundárnym cieľom je porovnať situáciu po roku 1938 a následnú transformáciu do Hlinkovej mládeže. Práca je rozdelená do troch kapitol. V prvej kapitole je opísaná história skautského hnutia vo svete a regióne, ich symboly, ktoré sa následne porovnávajú so symbolmi Hlinkovej mládeže. Druhá kapitola sa zaoberá regionálnymi dejinami, ich významu v dejepisnom vyučovaní, vychádzkou ako vyučovacou formou a pamätníkom ako historickým prameňom. Záverečná kapitola je praktická časť, ktorá obsahuje konkrétny návrh vychádzky s pracovným listom ako aj úvodnú hodinu a hodinu po vychádzke.

Kľúčové slová: skauting, Hlinkova mládež, vychádzka, pamätník T. G. Masarykovi

ABSTRACT

KOZOLKOVÁ, Blažena, Bc.: Scouting in region Zlaté Moravce - application of the topic in history teaching [Diploma thesis] / Bc. Blažena Kozolková. - Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Arts: Department of History. Consultant: Mgr. Miroslav Palárik, PhD. Degree of qualification: Master – Nitra: FF UKF, 2015. 87 p.

Diploma thesis deals with the youth organisation – Slovak scouting from its establishment till present days in the region of Zlaté Moravce. The main aim of the thesis is to inform students of the ninth grade at elementary school about its contribution to the region based on the example of T. G. Masaryk's monument which was built by scouts in 1937. Alternate target is to compare the situation after the year 1938 and how the organisation was transformed into the Hlinka Youth. The thesis is divided into three chapters. In the first chapter, there is described history of scout movement in the world and region, its symbols that are compared with symbols of the Hlinka Youth. The second chapter deals with regional history, its importance in history teaching, walking tour as a form of history teaching and monument as a historical evidence. The last chapter is the practical part, which consists of concrete proposal of the walking tour with the worksheet and also lesson before and after.

Key words: scouting, the Hlinka Youth, walking tour, monument of T. G. Masaryk

Obsah

Zoznam obrázkov použitých v prezentácii	8
Zoznam obrázkov použitých v pracovnom liste	11
Úvod.....	12
1 Skauting	15
1.1 Skautská symbolika.....	16
1.2 Skauting vo svete	17
1.3 Skauting v Čechách a na Slovensku.....	18
1.3.1 Členenie skautského hnutia	20
1.3.2 Slovenský katolícky skauting	21
1.4 Slovenský katolícky skauting a jeho vzťah k Hlinkovej mládeži	22
1.5 História skautingu v zlatomoravskom okrese	26
1.5.1 Skauti z gymnázia	27
1.5.2 Topoľčianky.....	32
1.6 Pamätník pod Hrušovom.....	33
2 Regionálne dejiny	37
2.1 Vychádzka ako organizačná forma vyučovania.....	39
2.2 Práca s hmotným prameňom v dejepisnom vyučovaní.....	41
3 Návrh na aplikáciu témy do dejepisného vyučovania	43
3.1 Hodina pred vychádzkou.....	43
3.2 Vychádzka - realizačná fáza.....	58
3.2.1 Pracovný list	63
3.3 Hodina po vychádzke	70
Záver	79
Zoznam použitej literatúry a prameňov	81
Zoznam príloh.....	85

Zoznam obrázkov použitých v prezentácii

Obrázok 1: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 1

Zjednodušená ľalia (Zdroj: <http://korcin.webnode.sk/skautska-symbolika/>) 44

Obrázok 2: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 2

Kniha (Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Skauting_pro_chlapce)

Lord Baden Powell (Zdroj: <http://www.bsa300.org/?lightbox=image1rbh>)

Zjednodušená ľalia (Zdroj: <http://korcin.webnode.sk/skautska-symbolika/>) 45

Obrázok 3: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 3

A. B. Svojsík (Zdroj: <http://www.svornost.com/17-zari-zemrel-antonin-benjamin-svojsik-pedagog-a-zakladatel-ceskeho-skautingu-1938/>)

Zjednodušená ľalia (Zdroj: <http://korcin.webnode.sk/skautska-symbolika/>) 46

Obrázok 4: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 4

Stop (Zdroj: <http://alidavies.com/4-things-to-stop-doing-at-midlife-and-beyond-that-will-change-your-life/>)

Zjednodušená ľalia (Zdroj: <http://korcin.webnode.sk/skautska-symbolika/>) 47

Obrázok 5: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 5

Zjednodušená ľalia (Zdroj: <http://korcin.webnode.sk/skautska-symbolika/>) 48

Obrázok 6: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 6

Rodina Ozábalových (Foto: súkromný archív Jozefa Ozábála) 49

Obrázok 7: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 7

Heraldická ľalia (Zdroj: <https://en.wikipedia.org/wiki/Fleur-de-lis>)

Skauti zlatého kríža (Foto: Blažena Kozolková)

Zjednodušená ľalia (Zdroj: <http://korcin.webnode.sk/skautska-symbolika/>)

Znak SKS (Zdroj: http://www.trencan.6f.sk/SHS/HisSkautvTrnave.pdf)	
Znaky WOSM a WAGGGS (Zdroj: http://spejder.de/kom-paa-academy)	50
Obrázok 8: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 8	
Ladislav Ozábal (Foto: súkromný archív Jozefa Ozábala)	
Nákres ľalie (Foto: súkromný archív Jozefa Ozábala)	
Pohľadnica (Foto: súkromný archív Jozefa Ozábala)	
Sľubová ľalia (Zdroj: http://87zbor.skauting.sk/)	51
Obrázok 9: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 9	
Heraldická ľalia (Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Fleur-de-lis)	
Slovenská skautská ľalia (Zdroj: http://www.delfiny.sk/preco-tri-listky-kosatca-volame-skautska-lalia/)	51
Obrázok 10: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 10	
Hrad Hrušov (Zdroj: http://www.leustach.sk/hrad-hrusov/hrusov-dnes)	52
Obrázok 11: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 11	
Printscreen (Zdroj: https://www.youtube.com/watch?v=RJlwPSACpDA&t=72s)	53
Obrázok 12: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 12	
Pamätník z r. 1937 (Zdroj: časopis <i>Bud' pripavený!</i> 1937, s. 53)	
Pamätník z r. 2016 (Foto: Blažena Kozolková)	54
Obrázok 13: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 13	
Pamätník z r. 2016 (Foto: Blažena Kozolková)	
Zjednodušená ľalia (Zdroj: http://korcin.webnode.sk/skautska-symbolika/)	56
Obrázok 14: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 14	
Zjednodušená ľalia (Zdroj: http://korcin.webnode.sk/skautska-symbolika/)	57

Obrázok 15: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 15

Citát od Svojsíka (Zdroj: <http://skauting.sk/skauti/aktuality/totalita-vylucuje-skauting-skauting-vylucuje-totalitu>)

Ostnatý drôt (Zdroj: <http://www.clker.com/clipart-barbed-wire.html>) 71

Obrázok 16: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 16

Ostnatý drôt (Zdroj: <http://www.clker.com/clipart-barbed-wire.html>) 71

Obrázok 17: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 17

Ostnatý drôt (Zdroj: <http://www.clker.com/clipart-barbed-wire.html>) 73

Obrázok 18: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 18

Ostnatý drôt (Zdroj: <http://www.clker.com/clipart-barbed-wire.html>) 74

Obrázok 19: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 19

Ostnatý drôt (Zdroj: <http://www.clker.com/clipart-barbed-wire.html>) 75

Obrázok 20: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 20

Ostnatý drôt (Zdroj: <http://www.clker.com/clipart-barbed-wire.html>) 76

Obrázok 21: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 21

Ostnatý drôt (Zdroj: <http://www.clker.com/clipart-barbed-wire.html>) 76

Obrázok 22: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 22

Ostnatý drôt (Zdroj: <http://www.clker.com/clipart-barbed-wire.html>) 77

Zoznam obrázkov použitých v pracovnom liste

Stopy (Zdroj: http://vanimare.blog.cz/1411/moje-prvni-blogerske-krucky)	6344
Slovenská skautská Ľalia (Zdroj Snímka http://www.delfiny.sk/preco-tri-listky-kosatca-volame-skautska-lalia/)	63
Ľalia amerických skautov (Zdroj: https://www.brandsoftheworld.com/logo/boyscouts-of-america).....	65
Austrálska skautská Ľalia (Zdroj: http://lightforcerallysa.com.au/about-us/)	65
Turecká skautská Ľalia (Zdroj: http://wikivisually.com/wiki/Scouts_et_Guides_de_France).....	65
Španielska skautská Ľalia (Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Federaci%C3%B3n_de_Scouts_de_Espa%C3%B1a)	65
Kanadská skautská Ľalia (http://www.mychochranenow.com/7927/scouts-canada/)	65
Pamätník z r. 1937 (Zdroj: časopis <i>Bud' pripavený!</i> 1937, s. 53).....	66
Pamätník z r. 2016 (Foto: Blažena Kozolková)	69

Úvod

Človek je tvor spoločenský a rád sa združuje do rôznych zoskupení, spoločenstiev, kde nachádza podobne zmýšľajúcich ľudí. Nezáleží na to, či je dieťa a či dospelý, potrebuje sa niekde realizovať. Mojou súčasťou života, kde sa ja môžem realizovať, je mládežnícka organizácia, skauting, ktorú som si zvolila za tému diplomovej práce. Skautská organizácia je súčasťou zlatomoravského regiónu už dlhé roky a aj napriek niekoľkým zákazom, pokračuje v tradícii a snaží sa naďalej vychovávať plnohodnotných mladých ľudí pre spoločnosť. Avšak povedomie medzi skautmi a verejnosťou o histórii skautingu je malé a práve na toto som sa chcela diplomovou prácou zamerať. Mojou ambíciou bolo ukázať cieľovej skupine, že aj v zlatomoravskom regióne vyrástli či pôsobili významné osobnosti skautingu a tým prispeli k jeho rozvoju. Zároveň som chcela nastoliť diskusiu, ako môže politická moc zneužiť ušľachtilé myšlienky na vlastné propagandistické ciele.

Cieľom diplomovej práce je návrh vychádzky k pamätníku T. G. Masaryka, ktorý postavili skauti z regiónu, kde sa žiaci deviateho ročníka základnej školy zúčastnia rekonštrukcie jeho odhalenia. Zámerom vychádzky je spoznať čelných predstaviteľov skautského hnutia v Československu, ktorí sa tejto slávnosti zúčastnili a zistiť podrobnosti výstavby pamätníka pod zrúcaninami hradu Hrušov. Sekundárnym cieľom je porovnať a kriticky zhodnotiť situáciu po roku 1938 a následnú transformáciu mládežníckych organizácií do Hlinkovej mládeže.

Práca je rozdelená do troch kapitol. Prvé dve kapitoly sú teoretické a záverečná, tretia, zahŕňa praktický návrh vychádzky v kombinácii s úvodnou hodinou a hodinou po vychádzke. V prvej kapitole sa zaoberám históriou skautského hnutia vo svete, v Československu a v regióne Zlatých Moraviec. Zároveň objasňujem symboliku skautingu aj v spojitosti s Hlinkovou mládežou, do ktorej skauti museli vstúpiť.

Druhá kapitola obsahuje teoretické poznatky využité v praktickej časti. Objasňuje význam regionálnych dejín v dejepisnom vyučovaní a zahŕňa informácie o vychádzke ako o vyučovacej forme, jej delenia a fázy. Takisto je zameraná na pamätník ako historický prameň a jeho využitie vo vyučovaní dejepisu.

Praktická časť, čiže tretia kapitola, je už samotný návrh dvoch vyučovacích hodín v kombinácii s vychádzkou. Zahŕňa úvodnú vyučovaciu hodinu, počas ktorej sa žiaci oboznámia s mládežníckou organizáciou – skautingom. Nasleduje vychádzka, kde sa žiaci zúčastnia rekonštrukcie odhalenia pamätníka ako reportéri a z ktorej budú mať ako výstup vytvoriť krátku reportáž do televízie alebo do školských novín. Vychádzať môžu z pracovného listu, ktorý vyplnia počas vychádzky a ten zároveň slúži ako fixácia učiva. Hodina po vychádzke je venovaná zhodnoteniu práce žiakov a zároveň nastoleniu nových otázok pre diskusiu, ako sa menili mládežnícke organizácie po zmene režimu v roku 1938.

Pri písaní práce som využívala dostupnú literatúru o skautingu, ktorú mi z väčšej časti sprístupnila Historická komisia Slovenského skautingu, hlavne brat Rastislav Lukáč (skautským menom Orol), prípadne súkromné archívy jednotlivých členov historickej komisie, najmä brata Jozefa Ozábala (skautským menom Ataše), ktorého starý otec bol školským inšpektorom v Zlatých Moravciach a mal siedmich synov zapájajúcich sa do skautskej činnosti. Časopisy *Bud' pripravený!*, rôzne ročníky, sa nachádzajú v Skautskom múzeu Václava Rubeša v Ružomberku. Takisto som čerpala informácie zo skautských kroník či obecných kroník a monografií. Hlavným zdrojom poznatkov o pobytoch T. G. Masaryka v Topoľčiankach, ale aj o jeho pamätníku pod Hrušovom, je publikácia od miestneho historika Ondreja Valacha: *Tomáš Garrigue Masaryk na Požitaví*. Bežný život skautov a skautiek zo Zlatých Moraviec mi priblížili dokumenty nachádzajúce sa archíve v Horných Krškanoch, kde je uložená ich bežná korešpondencia či rôzne časopisy a fotografie. Dôležitým zdrojom informácii boli výročné správy zo štátneho reálneho gymnázia v Zlatých Moravciach, v ktorých viedli záznamy nielen o skautoch, ale aj Hlinkovej mládeži. Pre potreby porovnania skautingu a Hlinkovej mládeže som čerpala informácie hlavne z knihy Michala Millu *Hlinkova mládež*. V metodickej a didaktickej časti som využívala literatúru z oblasti všeobecnej didaktiky a didaktiky dejepisu. Vychádzala som hlavne z *Príručky ke studiu didaktiky dějepisu* od Labischovej a Grácovej.

Základnou metódou pri písaní práce bola heuristika, kedy som zhromažďovala údaje a obrazový materiál. Postupnou analýzou jednotlivých prameňov som selektovala dôležité informácie pre potreby diplomovej práce. Spomedzi všeobecných informácii o skautingu a Hlinkovej mládeži som vyberala tie, ktoré sa venujú regiónu Zlatých Moraviec, prípadne sú s ním nejako späté. V praktickej časti som nadobudnuté

poznatky a vedomosti aplikovala na konkrétny príklad vychádzky a vyučovacích hodín. Žiaci by tak mali získať komplexný pohľad na mládežnícku organizáciu v medzivojnovom období a následnú transformáciu počas vojny. Z didaktických metód využitých počas hodiny či exkurzie som využila metódu brainstormingu, informačno-receptívnu metódu, indukciu pri uplatňovaní regionálnych dejín na národné dejiny, diskusiu, či metódy podporujúce kreativitu študentov, ako napríklad tvorba reportáže a článku do časopisu. Ako pomôcky pre konkretizáciu učiva budem využívať powerpointovú prezentáciu, prácu s fotografiami, prácu s videom, prácu s hmotným prameňom – pamätníkom, pracovný list či prácu s dobovou tlačou.

Najväčším problémom pri písaní práce bolo zhromažďovanie informácií, ktoré sa konkrétne venovali skautingu v zlatomoravskom regióne. Ak boli nejaké zmienky z medzivojnového obdobia, väčšinou sa zameriavali na tú istú udalosť, a to odhaleníu pamätníka T. G. Masarykovi pod Hrušovom. Hoci v archíve v Horných Krškanoch je aj fond týkajúci sa skautiek v Zlatých Moravciach, mnohé z dokumentov boli pre potreby práce nepoužiteľné. Napriek tomu som sa snažila vybrať zaujímavé informácie a vyskladala som z nich dve vyučovacie hodiny v kombinácii s vychádzkou.

1 Skauting

Skauting sa v ústave Svetovej organizácie skautského hnutia definuje ako *“dobrovoľné, apolitické, výchovné hnutie pre mladých ľudí, otvorené všetkým bez rozdielu pôvodu, rasy alebo vyznania, podľa cieľa, princípov a metódy, ktoré vytvoril zakladateľ“*¹ Jeho základným cieľom je pomôcť zlepšiť spoločnosť pomocou vychovania zodpovedných a charakterných ľudí, všestranne rozvinutých občanov vo všetkých oblastiach (sociálnej, intelektuálnej, citovej, charakterovej, telesnej a duchovnej oblasti).²

Skautské hnutie je postavené na skautských pilieroch: skautskom zákone, sľube a dennom príkaze. Ich základným skautským heslom je *„Bud' pripravený!“*. Má to skrytý význam, lebo prvé písmená tvoria iniciály mena zakladateľa skautingu Baden-Powella. (*„Be prepared!“* - B.P.) Zaujímavosťou je, že po slovensky je to tiež B.P. - Bud' pripravený! Je to heslo, ktoré by mal dodržiavať každý skaut, či už počas mieru, alebo za vojny. Takisto by sa mali riadiť denným príkazom: *„denne vykonať aspoň jeden dobrý skutok.“*³ Skauti na celom svete sa riadia 10 pravidlami, ktoré sú spísané do skautského zákona. Pozostáva z týchto bodov:

1. *„Na skautovu česť sa dá spoľahnúť.*
2. *Skaut je verný a oddaný.*
3. *Skaut je osožný a pomáha iným.*
4. *Skaut je priateľom všetkých ľudí dobrej vôle a bratom každého skauta.*
5. *Skaut je zdvorilý.*
6. *Skaut je ochrancom prírody a cenných ľudských výtvorov.*
7. *Skaut je poslušný voči rodičom, predstaveným a vodcom.*
8. *Skaut je veselej mysle.*
9. *Skaut je sporivý a hospodárny.*
10. *Skaut je čistý v myšlienkach, slovách a skutkoch.“*⁴

Na to, aby sa človek stal skautom, je potrebné, aby zložil skautský sľub, ktorý znie: *„Sľubujem na svoju česť, že sa vynasnažím zo všetkých síl, plniť si povinnosti voči*

¹ Ústava a sprievodné nariadenia Svetovej organizácie skautského hnutia. [Online]. Dostupné na internete: <http://skauting.sk/useruploads/files/ustava-wosm.pdf> (stav ku dňu 27. 1. 2017)

² MÁJEK, M. et al. Svet skautingu. Bratislava : Slovenský skauting, 2014, s. 4

³ ŠVEDA, P. et al. Nováčik. Bratislava : Slovenský skauting, 2013, s.17

⁴ MÁJEK, ref. 2, s. 6

*Bohu a svojej vlasti, pomáhať v každom čase svojim blíznym, dodržiavať skautský zákon.*⁵ Dodatok „*Tak mi Boh pomáhaj!*“,“ je dobrovoľný a zväčša ho dodávajú veriaci. V sľube sú zhrnuté tri základné princípy skautingu, a to vzťah k sebe, vzťah k druhým a vzťah k Bohu, resp. vieru vo vyššie princípy, ktoré sú nad materiálny svet. Táto viera sa však nespája so žiadnym konkrétnym náboženstvom.⁶

1.1 Skautská symbolika

K základným skautským symbolom patrí pozdrav, hymna a znak. Skautský pozdrav sa robí zdvihnutím ruky do výšky ramena, dlaň je vytočená dopredu, palec je položený na malíčku (symbolizuje to, že silnejší ochraňuje slabšieho), ostatné prsty sú vzpriamené a ukazujú smerom nahor, ktoré predstavujú tri body skautského sľubu. V prípade, že skaut má klobúk na hlave, prikladá ruku k okraju klobúka.⁷ Skauti sa pri stretnutí zdravia podaním ľavých rúk s prekríženými malíčkami. Pozdrav pochádza od juhoafrického kmeňa Ashanti, od ktorého ho prebral Baden-Powell.⁸

Skautská hymna pozostáva z 2 strof a jej slová sú: „*Hej, skauti, hor sa, volá deň, s nádejou na nás hľadá zem, slnko už na cestu žiari, kráčajme s úsmevom v tvári. Hej, skauti, hor sa, volá deň, volá nás naša rodná zem! Hej, skauti, hor sa, volá vlasť, buď pripravený v každý čas k obrane pravdy a krásy, mladosť sa o slovo hlási. Hej, skauti, hor sa, volá vlasť! Hej, skauti, volá všetkých nás!*“⁹ Spieva sa pri všetkých slávnostných príležitostiach, napríklad pri skautskom sľube, ale aj na skautských táboroch ráno a večer pri vztyčovaní vlajky.

Lord Baden-Powell vybral pre skautov symbol ľalie, ktorá označovala na starých mapách sever. Dokonca sa vyskytuje na rôznych erboch šľachtických rodov a symbolizuje čistotu.¹⁰ Oba tieto atribúty sú základom skautského hnutia, lebo ukazuje na sever, respektíve hnutie sa snaží naviesť človeka na správny smer a zároveň ako

⁵ DUŽÍK, M. - ŠVEDA, P.: Skautský rok v prírode a meste. Bratislava : Slovenský skauting, 2003, s. 142

⁶ MÁJEK, ref. 2, s. 6

⁷ MÜLLER, B. Skaut československý – praktická příručka znalostí nezbytných každému skautu. Praha, 1920, s. 66

⁸ ŠVEDA, ref. 3, s. 29

⁹ DUŽÍK, M. - ŠVEDA, P. ref.5, s. 167

¹⁰ ŠVEDA, ref. 3, s. 28

hovorí posledný bod skautského zákona: „*Skaut je čistý v myšlienkach, slovách a skutkoch.*“¹¹

Každá krajina, v ktorej sa skauting sformoval, si osvojila ľaliu ako symbol, avšak bol prispôsobený daným podmienkam. Do symbolu ľalie boli dosadzované rôzne národné či iné špecifické symboly. Znak slovenských skautov zahŕňa ľaliu i trojlístok v pozadí, čo znamená spojenie so svetovou organizáciou skautiek, keďže ich symbolom je trojlístok. Tri listy ľalie pripomínajú tri body skautského sľubu. Stredný list zdobí magnetická strelka kompasu ukazujúca celoživotnú cestu priamo vpred. Dva postranné listy ľalie, ktoré sa stáčajú koncami ku stredu znaku, symbolizujú myšlienku, že skaut sa nemá za žiadnych okolností odchyliť od cesty dobra. To znamená, že odchýlka od správnej cesty nevedie dopredu, ale naspäť. Páska svornosti, obopínajúca ľaliu v strede, je symbolom bratstva skautov celého sveta. Slovenskú ľaliu dopĺňa znak Slovenska – dvojkriž na trojvrší.¹² Autormi súčasného symbolu slovenských skautov sú traja skauti A. B. Herczeg, I. Janota a Ladislav Ozábal¹³. Návrh pochádza z roku 1945 a v roku 1948 nahradil vtedajší symbol československého Junáka.¹⁴ Dodnes sa používa tento návrh ako skautský sľubový odznak, avšak doplnený o trojlístok v pozadí.

1.2 Skauting vo svete

Zakladateľom skautingu je Brit Robert Baden-Powell¹⁵, ktorý sa narodil 22.2.1857 v Londýne.¹⁶ V dospelosti vstúpil do armády, kde sa preslávil hlavne v bojoch v Indii a v Južnej Afrike. Na prelome rokov 1899 a 1900 vo vojne Britov proti Búrom došlo k 270 dňovému obliehaniu mesta Mafeking, ktoré Baden-Powell ubránil aj napriek presile nepriateľa.¹⁷ Do vlasti sa vrátil nielen ako hrdina, ale vo veku 43 rokov aj ako najmladší anglický generál.¹⁸

Pre mnohých mladých chlapcov bol Baden-Powell vzorom, čo využil a v lete v roku 1907 sa uskutočnil prvý skautský tábor na ostrove Brownsea. Tento tábor sa považuje za oficiálny začiatok skautského hnutia vo svete. Počas tábora si na

¹¹ BADEN – POWELL, R.: Skauting pre chlapcov. Bratislava : Slovenský skauting 2016, s. XIII

¹² ŠVEDA, ref. 3, s. 28

¹³ Ladislav Ozábal žil a skautoval v Zlatých Moravciach pred 2. svetovou vojnou.

¹⁴ OZÁBAL, J. Stručne o histórii skautingu v Trnave, s. 32

¹⁵ Celým menom Robert Stephenson Smyth Baden-Powell, známy pod skratkou B.-P.

¹⁶ ŠVEDA, ref. 3, s. 8

¹⁷ BADEN – POWELL, ref. 11, s. 267

¹⁸ VYHLÍDAL, S. Skauting v Trenčianskej Teplej. Nemšová : J+K, 2012, s. 3

dvadsiatich chlapcoch (10 chlapcov z chudobných rodín a 10 z bohatších) overoval základy skautingu, jeho koncepciu a program.¹⁹ Všetko to vyústilo do knihy s názvom „*Scouting for Boys*“ (Skauting pre chlapcov), ktorá bola návodom pre ostatných.

Po odchode z armády sa naplno venoval rozvíjaniu skautingu. Neskôr vytvoril program aj pre dievčatá s manželkou Olave, ktorá sa stala svetovou náčelníčkou skautiek. Cestovali po svete a pomáhali k správne nasmerovaniu skautského hnutia alebo organizovali vodcovské lesné školy²⁰ pre vyškolenie nových vodcov. Organizovali sa aj svetové skautské stretnutia, nazývané *jamboree*²¹. Prvé jamboree sa konalo v roku 1920 v Londýne, kde bol Baden-Powell vyhlásený za Svetového skautského náčelníka,²² a odvtedy sa konajú pravidelne každé 4 roky s výnimkou obdobia vojny. Posledné stretnutie bolo v roku 2015 v Japonsku, na ktorom sa zúčastnil aj slovenský kontingent.²³ Svetový náčelník skautov, lord Baden-Powell, zomrel 8.1.1941 v Keni.

Ešte pred tým, ako Baden-Powell naplno rozvinul myšlienku skautingu, v Kanade pôsobil Ernest Thompson Seton, ktorý vytvoril spoločenstvo mladých ľudí pod názvom „*Woodcraft Indians*“, čo v preklade znamená Indiáni lesnej múdrosti. Bol to výchovný systém založený na harmonickom rozvoji tela, rozumu, ducha a služby. Seton a Baden-Powell sa stali priateľmi a ovplyvňovali sa navzájom. Nakoniec ich rozdelila vojna a svoje organizácie rozvíjali samostatne. Avšak v skautingu zostali isté prvky lesnej múdrosti, ako napríklad totemy, indiánske mená (resp. prezývky), kult táborového ohňa a pod.²⁴

1.3 Skauting v Čechách a na Slovensku

Priekopníkom skautingu v Čechách bol stredoškolský profesor telocviku v Prahe, Antonín Benjamín Svojsík, ktorý sa stal aj prvým československým náčelníkom. Na skautské hnutie rozvíjajúce sa v Británii ho upozornil T.G. Masaryk. Počas cesty na Britské ostrovy v roku 1911 sa o skauting zaujímal a po návrate domov ho nadšene

¹⁹ MILLA, M. Skauting neprekonaný svetový fenomén. In: Historická revue XVIII, 2007, č. 9, s. 38

²⁰ Prvou a najvýznamnejšou lesnou školou je Gilwell, podľa ktorej dostal Baden-Powell titul – „*lord Baden-Powell of Gilwell*“, v preklade Baden-Powell z Gilwellu.

²¹ Jamboree v americkom slangu znamená hlučnú slávnosť, resp. označenie pre indiánske mierové hry

²² BADEN – POWELL, ref. 11, s. 270

²³ BOHMOVÁ, D. Svetové jamboree. In: Médium XIX, 2015, jeseň, s. 24

²⁴ BÓNOVÁ, L. K histórii skautingu Nitrianskej oblasti kniežat'a Pribinu do roku 1990. Nitra, 2008, s.17

propagoval. Ešte v to leto sa vypravil so šiestimi chlapcami na Českomoravskú vysočinu, kde si sami postavili chatu, táborili a skúšali skauting „na vlastnej koži.“ Nasledujúci rok A. B. Svojsík založil skautský oddiel na žižkovskom reálnom gymnáziu v Prahe. Spolu so švagrom A. Stránskym preložil knihu Baden-Powella *Scouting for boys* do češtiny a začali vydávať informačnú príručku „*Český skaut*“. Prvý ukázkový skautský tábor sa uskutočnil v lete 1913 na Trojskom ostrove.²⁵

Kvôli rýchlemu rozvoju a popularite sa zvýšil počet oddielov, čo si vyžadovalo vytvorenie ústredia. Oficiálny spolok Junák – Český skaut (JČS) bol ustanovený v roku 1914 a o päť rokov neskôr nahradený a zjednotený pod názvom Zväz junákov a skautov ČSR so sídlom v Prahe. Prvým náčelníkom sa stal Antonín Benjamín Svojsík a čestný úrad protektora prijal prezident Československej republiky, T. G. Masaryk.²⁶

Na území terajšieho Slovenska bol prvý oddiel maďarských skautov založený v Komárne Alexandrom Károlym v roku 1913, ktorý sa preslávil diaľkovou plavbou plti po Váhu z Kľačovan až do Komárna. Prvý slovenský skautský oddiel založili v Žiline v roku 1919. Nazývali ho „*Študentský Scout oddiel*“. Následne bol skauting založený aj v Bratislave, vo Svätom Jure, v Lučenci a podobne.²⁷

V regióne strednej Európy, históriu skautského hnutia poznačili tri zakopnutia – tri zákazy, počas jeho existencie. Totalitným diktatúram boli neprijateľné princípy demokracie a slobody skautingu, preto kopírovali myšlienku Baden-Powella organizácie mládeže a snažili sa vytvoriť podobné organizácie avšak lojálne k štátnemu zriadeniu, v našom prostredí Hlinkova mládež či komunistický pionier.²⁸

Prvý zákaz bol z roku 1938, kedy sa všetky mládežnícke organizácie museli z politických dôvodov zlúčiť s Hlinkovou mládežou. Nariadenie vlády Slovenskej krajiny č.70/38 zo dňa 5.12.1938, hovorilo, že v dôsledku „*rušenia verejného poriadku*“ boli skautské oddiely rozpustené.²⁹ Výnimkou, avšak iba na krátky čas, bol Slovenský katolícky skauting, ktorý bol pridružený k Hlinkovej mládeži v máji 1939.³⁰

²⁵ JANOTA, P. Dejiny skautingu. Skauting na Slovensku. s. 4-5

²⁶ BÓNOVÁ, ref. 24, s. 22

²⁷ JANOTA, ref. 25, s. 5

²⁸ BUČKA, P. Skauting pod Tatrami. In: Historická revue XVIII, 2007, č. 9, s. 41

²⁹ BŘEČKA, B. Kronika čs. skautského hnutí do roku 1990. Brno: 1999., s. 12

³⁰ BUČKA, ref. 28, s. 41

Po 2. svetovej vojne došlo k obnoveniu skautingu. Na Slovensku vznikla organizácia Slovenský junák, ale vytvorila sa aj jednotná organizácia Československý junák.³¹

Ďalším smutným medzníkom bol rok 1948, kedy sa k moci dostala komunistická strana. Československí skauti boli včlenení do *Československého svazu mládeže* (ďalej ČSM). Po formálnej stránke bol Junák k 1.1.1951 ústredným výborom ČSM rozpustený, avšak mnohí jeho činovníci pokračovali v ilegálnej činnosti. Oteplenie pomerov počas Pražskej jari v rokoch 1968-1970 pocítil aj skauting, keďže na krátky čas obnovil činnosť, no po dvoch rokoch bol opäť zakázaný. Po sovietskej okupácii bol Junák označovaný sovietskymi súdruhmi za jeden z prejavov kontrarevolúcie.³² Dňa 6. februára 1970 bola podpísaná dohoda o spoločnom postupe pri integrácii detského hnutia. V júni 1970 štátne orgány rozhodli o ukončení činnosti Junáka a 17.6.1970 bol Československý junák zrušený Federálnym ministerstvom vnútra.³³

Postupné obnovenie skautských ideálov nastalo až po nežnej revolúcii v deväťdesiatych rokoch 20. storočia, po páde komunistickej moci. Po 17. novembri 1989 bola činnosť skautingu u nás opätovne obnovená 5.12.1989 oznámením na Ministerstvo vnútra.³⁴ Po osamostatnení sa Slovenska, v roku 1993, sa československý skauting rozdelil na dve samostatné organizácie Český Junák a Slovenský skauting, ktoré fungujú už bez prestávky dodnes.

1.3.1 Členenie skautského hnutia

Na území dnešnej Českej republiky a Slovenskej republiky bol počas 1.ČSR hlavnou skautskou organizáciou Zväz junákov a skautov republiky Československej (ZJS-RČS). K nej boli pridružené ďalšie spriatelnené organizácie, ktoré vystupovali buď samostatne alebo ako podmnožina zväzového skautingu.

Medzi najstaršie patrí židovský skauting, z ktorého je najznámejší Hašomer-Hacair. Aj iným náboženstvám sa skautské ideály zapáčili a takisto si vytvorili vlastné organizácie. Kresťania katolíci vytvorili Slovenský katolícky skauting (SKS) v roku 1928 a evanjelici, Slovenský evanjelický skauting, v rokoch 1936-1937. Svoje

³¹ BŘEČKA, ref. 29, s. 190-191

³² JANOTA, ref. 25, s. 9

³³ BŘEČKA, ref. 29, s. 256

³⁴ JANOTA, ref. 25, s. 12

organizácie v rámci skautingu mali aj jednotlivé menšiny, ako napríklad Rusíni či Maďari. Dokonca aj dnes funguje rómsky skauting v rámci Slovenského skautingu.³⁵

Zakladali sa aj skautské oddiely zamerané na špecifické činnosti ako vodný skauting alebo letecký skauting. V roku 1924 bol v Bratislave založený prvý oddiel vodných skautov, ktorý bol známy pod menom Dunajčik a v roku 1935 bol v Nitre založený v spolupráci s Masarykovou leteckou ligou prvý letecký skautský oddiel.³⁶

1.3.2 Slovenský katolícky skauting

Slovenský katolícky skauting, ako samostatné autonómne ústredie, vzniklo 26.8.1928 na valnom zhromaždení. Nepodliehalo priamemu vedeniu ZJS-RČS. Veliteľom sa stal prof. Jozef Lukačovič a jedným zo zástupcov bol Alojz Macek.³⁷

Slovenský katolícky skauting od začiatku podporovala cirkevná hierarchia katolíckeho duchovenstva. Veď aj vedúci predstavitelia zboru boli prevažne z radov duchovných, a tiež učiteľov. Je logické, že sa preto hnutie šírilo hlavne v mestách, kde boli kňazské semináre alebo cirkevné školy ako napr. v Bratislave, Trnave, Nitre, Spišskej Kapitule, Zvolene a inde.³⁸

Činnosť skautov v tridsiatych rokoch 20. storočia spočívala nielen vo výpravách do prírody, učeníu sa skautskej praxe, ale aj v kultúrnej výchove. Mnohé oddiely si na svoju činnosť „privyrábali“ hraním ochotníckych divadiel, spievaním pri rôznych kultúrnych akciách či nacvičovaní krátkych programov. Dokumentujú to zoznamy notových záznamov, divadelných hier a scénok, ktoré boli dostupné na ústredí SKS³⁹, kde si ich mohli skauti objednať a neobávať sa porušovania žiadnych autorských práv. Zaznamenávala sa činnosť na poli kultúrnom, sociálnom, zdravotnom, vnútorne organizačnom i asistencie pri štátnych a verejných slávnostiach. V januári 1930 hnutie začalo vydávať vlastný časopis „*Skaut*“ za redakcie prof. Jozefa Hlavatého v

³⁵ BÓNOVÁ, ref. 24, s. 30

³⁶ BUČKA, ref. 28, s. 41

³⁷ VYHLÍDAL, ref. 18, 7

³⁸ BÓNOVÁ, ref. 24, s. 37

³⁹ MV SR, Štátny archív Nitra, pobočka Nitra – Horné Krškany, fond Spolok katolíckych skautiek Zlaté Moravce 1933-1939, Pokyny z ústredia, kartón1

kníhtlačiarni Spolku sv. Vojtecha v Trnave, neskôr s prílohou „Skautka“ pre katolícke skautky.⁴⁰

V roku 1933 sa konalo valné zhromaždenie Ústredia SKS, kde sa upravili stanovy. Odvtedy sa začal používať názov náčelník SKS namiesto dovtedajšieho názvu veliteľ, ale dohodlo sa aj používanie vlastného odznaku, na ktorom bol symbol zlatého kríža a podľa ktorého sa na odlíšenie od zväzových skautov začali nazývať slovenskí katolícki skauti aj „Skautmi zlatého kríža“.⁴¹ Ku dňu 31. 5. 1938, malo hnutie 155 chlapčenských oddielov a 54 dievčenských oddielov, a teda spolu 209 oddielov so 4960 – mi príslušníkmi.⁴²

Slovenská autonómna vláda na jeseň v roku 1938 rozhodla, že všetky skautské organizácie, okrem spolku SKS, budú rozpustené a vymazané zo spolkového registra. Po 6. októbri 1938 ešte asi mesiac katolícky skauting fungoval. Viedol ho Alojz Macek a Jozef Hlavatý, ktorí previedli aj včlenenie skautingu do Hlinkovej mládeže (HM⁴³) a aj majetok SKS získala správa HM.⁴⁴

1.4 Slovenský katolícky skauting a jeho vzťah k Hlinkovej mládeži

V období prvého slovenského štátu sa narušila práca dobrovoľníckych organizácií, medzi ktoré patril aj skauting. Zakazovalo sa združovanie či vytváranie občianskych spolkov. Jediné, čo bolo povolené a schválené monopolnou Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou, boli Hlinkova garda a Hlinkova mládež.⁴⁵

SKS stál pri zrode Hlinkovej mládeže, v ktorej našla rôzne inšpirácie či už v programe alebo v symboloch. Skautka, Irena Ševcechová, si spomína na obdobie, keď sa SKS pridružilo k Hlinkovej mládeži: „Pracovalo tu mnoho známych ľudí zo skautingu, ktorí usmerňovali činnosť tak, aby nová organizácia uplatňovala metodiku a ciele skautingu.“⁴⁶ Dokonca z dôvodu nedostatočných metodických príručiek sa riadili príručkou „Katolícki skauti na Slovensku“.⁴⁷ To znamená, že hoci bol skauting

⁴⁰ BŘEČKA, ref. 29, s. 116

⁴¹ MILLA, M. Hlinkova mládež 1938-1945. Bratislava : ÚPN, 2008. s. 20

⁴² MACEK, A. Katolícki skauti na Slovensku. Bratislava : ÚSKS, 1938. s.43

⁴³ Hlinkova mládež bola mládežníckou organizáciou v období slovenského štátu, ktorá mala vychovávať mládež v prospech štátnej ideológie.

⁴⁴ BŘEČKA, ref. 29, s. 153

⁴⁵ BŘEČKA, ref. 29, s. 153

⁴⁶ VYHLÍDAL, ref. 18, s. 14

⁴⁷ MILLA, M. Hlinkova mládež, ref. 41, s. 72

štátostranou ako samostatná organizácia zakázaný, v programe sa zotrvalo, lebo bol na dobrej úrovni, avšak s tým rozdielom, že išlo o politickú organizáciu a myšlienka skautingu bola takto zneužitá v prospech štátnej ideológie a propagandy.

Hlinkova mládež predstavovala organizáciu mladých ľudí, ktorá mala za úlohu vychovať tzv. „novú mládež“ na princípoch vtedajšieho modelu implantovaného z nacistického Nemecka: „*Jeden národ, jedna strana, jeden vodca*“.⁴⁸ A pre svoje demokratické zásady a apolitickosť bol skauting pre HSLŠ nebezpečný a v nesúlade so štátnou ideológiou. Apolitickosť SKS bola deklarovaná aj v prvom časopise *Skaut* v roku 1930, kde sa predstavil program a výchovné ciele, ktoré by sa nepodarilo „*dosiahnuť v podruží žiadnej politickej strany, žiadneho spolku. Otvorene vyhlasujeme, že sme nepolitickí pre každého. To je náš program, naše krédo.*“⁴⁹ Preto niektoré skupiny bývalých skautov vstúpili do HM s tým vedomím, že budú naďalej pokračovať v skautskej činnosti, ale nazývali sa Hlinkovou mládežou. Pre nich bola najdôležitejšia výchova mladých ľudí a považovali to za svoju povinnosť a mysleli si, že sa bude pokračovať v myšlienkach skautingu. Iní sa prihlásili do HM len zo zisťných dôvodov, napríklad učitelia či učiteľky, ktorí nechceli byť preložený zo svojho pôvodného pôsobiska alebo odvedení na vojnu.⁵⁰

Najdôležitejším faktorom pri vytváraní Hlinkovej mládeže boli lojálni ľudia ochotní upustiť od ideálov a podvoliť sa režimu. Takisto aj ústredie SKS sa názorovo rozdelilo v otázke začlenenia sa skautskej organizácie pod Hlinkovu mládež. Na jednej strane stál zakladateľ spolku Jozef Lukačovič spolu s posledným starostom SKS Alexom Cselkom a na druhej strane skupina okolo krajinského náčelníka Jána Dafčika a krajinského podnáčelníka Alojza Macka.⁵¹

Katolícky kňaz Jozef Lukačovič mal významné postavenie pri formovaní SKS v januári 1928, kedy založil oddiel SKS v Bratislave na Blumentálskej fare.⁵² Stal sa jeho čelným predstaviteľom, no po zmene politických pomerov v roku 1938 odmietol vstúpiť do HM, čo vyvolalo perzekúcie a Jozef Lukačovič bol preložený z pôvodného pôsobiska na štátne gymnázium do Zlatých Moraviec. Na začiatku školského roka 1939/1940 odišiel z gymnázia „*na bezplatnú dovolenku zdravotní do konca školského*

⁴⁸ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s. 10

⁴⁹ Skaut, roč.1, 1930, č. 1, s. 3

⁵⁰ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s. 42

⁵¹ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s. 33

⁵² OZÁBAL, ref. 14, s. 2

roka.⁵³ Následne bol prepustený zo štátnych služieb a uväznený v Ilave „ako protivník vtedajšieho režimu“⁵⁴. V roku 1940 bol prepustený z väzenia a po skončení vojny pôsobil ako farár v Kuklove a zároveň bol aj poslancom za Demokratickú stranu.⁵⁵

V inej pozícii sa ocitol Alojz Macek, ktorý sa spolu s Jánom Dafčíkom, Karolom Korperom a duchovným radcom Jozefom Hlavatým „*spolupodielali na organizovaní HM, včlenení slovenských katolíckych skautov do nej a likvidovaní odbočiek SKS, resp. títo predstavitelia boli jej neskoršími exponentmi.*“⁵⁶ Alojz Macek sa stal hlavným veliteľom HM v máji v roku 1939.⁵⁷ „Prezlečením kabátu“ sa podvolili novému režimu a oddialili sa od ušľachtilých myšlienok skautingu, ktoré predtým sami hlásali.

Okrem presúvania lojálnych funkcionárov riadených štátom, skautská organizácia, ale aj mnohé iné spolky, utrpela straty pri hromadnom presune českých zamestnancov a ich rodín zo Slovenska, ktorí dovtedy pôsobili na miestach skautských vedúcich. Z nedostatku vodcov v štruktúrach háemistov, prebiehali mnohé rýchle vodcovské kurzy. Podobný kurz bol v roku 1939 aj na gymnázium v Zlatých Moravciach a jedna z prednášok bola na tému: „*Pracovný program orlov, skautov a junákov*“⁵⁸, keďže čerpali programovú inšpiráciu práve z týchto spolkov.

Keďže mnohí skauti prešli pod HM, či už s dobrými úmyslami alebo zo zisťnosti, v HM môžeme nájsť viaceré podobnosti so skautingom. Aj dobová tlač hlásala, že: „*Hlinkova mládež prevzala odskúšané výchovné metódy z katolíckeho skautingu, jeho členovia sa pričlenili do HM ako prví. Skauti – do práce v HM! Bud'te v nej kvasom, ktorý prerobí celú slovenskú mládež.*“⁵⁹ Niektoré symboly prevzali úplne, iné si osvojili so zmenami, ktoré mali upevniť moc a silu HSLS. Medzi najzákladnejšie patrí pozdrav, zákon, heslo, sľub, rovnošata, či organizačná štruktúra.

Veľmi dobre vybudovaná a osvedčená organizačná štruktúra v SKS s presne stanovenými vekovými kategóriami prešla iba malými zmenami. Program skautingu sa delil na 3 vekové kategórie rozdielne pre chlapcov a dievčatá. Vo veku od 6-11 boli združovaní chlapci vo víčiackych vojoch a dievčatá v rojoch víl vo veku 7-12 rokov.

⁵³ 21. výročná správa gymnázia 1939/1940, s. 1

⁵⁴ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s.34

⁵⁵ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s. 33-34

⁵⁶ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s. 33

⁵⁷ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s. 36

⁵⁸ 21. výročná správa gymnázia 1939/1940, s. 7

⁵⁹ Nová mládež, roč. 1, 1939, č. 1, s. 11

Chlapci – skauti a dievčatá – skautky boli vo veku 12-18 a nad 18 rokov boli združovaní roveri a roverky.⁶⁰ HM túto šablónu takmer skopíroval, kedy vlčatá zostali, skauti sa premenovali na orlov a roveri na junákov. Dievčatám sa zmenil vek z dôvodu ich rýchlejšieho dospievania. Medzi víly patrili dievčatá vo veku 6-10 rokov, skautky sa premenovali na tatranky a združovali dievčatá od 10 do 15 rokov a nad 15 rokov boli devy. Nad 18 rokov už automaticky vstupovali do HG.⁶¹ Za zmienku ešte stojí povedať, že vodcom vlčat sa stal Štefan Macek brat Alojza Macka, vodcom Orlov skautov Vladislav Ozábal a vodcom junákov Augustín Rakús. Úlohu duchovného radcu HG pre katolíkov prijal Jozef Hlavatý, takisto jeden z čelných predstaviteľov SKS.⁶²

Celoročná aktivita či už skautov alebo HM spočívala v schôdkach, výletoch, výpravách, či vystúpeniach a divadlách a následne celý rok vyvrcholil letným táborom. Dokonca aj stany a inventár bol ten istý, čo mali skauti, lebo všetok majetok skautov prešiel pod HM a HG od mája 1939.⁶³

Aj pozdrav „*Na stráž!*“ prebrala Hlinkova mládež od katolíckych skautov, ktorí ho tiež iba prebrali. Ako prvá ho začala používať Československá obec sokolská už v roku 1919. Až v roku 1934 ho začali používať aj katolícki skauti, aby sa odlišili od zväzových skautov, ktorí sa zdravili českým „*Zdar!*“. ⁶⁴ Nielen, že sa chceli líšiť od zväzových skautov, ale snažili sa nájsť slovenský ekvivalent pozdravu, ktorý vystihuje heslo skautov „*Buď pripravený!*“. Alojz Macek v knihe *Katolícki skauti na Slovensku* vysvetľuje, že každý skaut má byť na strážni, mal by si chrániť svoje zmysly pred zlom a mal by byť pohotový robiť denne dobré skutky.⁶⁵ Tento pozdrav sa počas prvého slovenského štátu udomácnil natoľko, že sa používal v bežnom aj v politickom živote. Používal sa v korešpondencii, ale aj osobnom styku so zdvihnutou pravicou a v podstate bol slovenským ekvivalentom k nemeckému „*Sieg Heil!*“.⁶⁶

Takisto nesmeli chýbať oslovenie „brat a sestra“, aby sa preukázala rovnosť. Heslá pre každú vekovú kategóriu boli takmer rovnaké. Vlčatám sa zmenilo z „*Najlepší buď čin*“ na „*Robiť všetko, čo najlepšie*“. Heslo orlov znelo „*Byť pripraveným*“, ktoré bolo takmer rovnaké so skautským „*Buď pripravený!*“. A nakoniec junákom v HM bolo

⁶⁰ Skaut – roč. 4. 1934, č. 1, s. 15

⁶¹ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s.69

⁶² MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s.38

⁶³ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s.40

⁶⁴ KÁRPÁTY, J. Symbolika Hlinkovej gardy. In: Pamäť národa, 2012, č.4. s 20

⁶⁵ MACEK, ref. 42. s. 59

⁶⁶ KÁRPÁTY, ref. 64 s. 20

heslo doplnené na „*Služba a stráž*“ z jednoslovného skautského „*Služba!*“ Zákon a sľub boli takmer totožné, len sa vyzdvihla služba vlasti a posilnil sa duchovný a náboženský charakter.⁶⁷

Zaujímavosťou je, že vo výročných správach zo štátneho reálneho gymnázia v Zlatých Moravciach môžeme badať, že sa v niektorých aktivitách pokračovalo, avšak boli zmenené len názvy a samozrejme bola vyzdvihovaná HSLS a háemisti ako budúcnosť národa. Takisto je vidieť, že sa hľadali tí „správni“ pedagógovia, lebo mnohí boli počas roka prekladaní, prípadne išli na zdravotnú dovolenku, čo svedčí o tom, že nie každý súhlasil s režimom a bol ochotný podriaadiť sa rozkazu štátostrany.⁶⁸

Ušľachtilé myšlienky a princípy na akých je skauting založený môže totalita na istý čas zakázať, no nedokáže ich zničiť. Slovenský katolícky skauting bol predchodcom HM v tom zmysle, že to bola kresťansky orientovaná organizácia ako celá vtedajšia vláda a niektorí z nich aj pracovali v SKS. Zároveň mali dokonale prepracovanú štruktúru, ktorú HM skopirovala, avšak ideály a zámer mali diametrálne odlišný. Ako povedal zakladateľ skautingu v Československu, Antonín Benjamín Svojsík po návšteve Sovietskeho zväzu: „*Totalita vylučuje skauting, skauting vylučuje totalitu.*“⁶⁹ To, že skauting pretrval aj po tejto skúške, dokazuje, že je postavený na správnych ideáloch, ktoré nezaniknú.

1.5 História skautingu v zlatomoravskom okrese

V okrese Zlaté Moravce sa skauting začal rozvíjať v tridsiatych rokoch dvadsiateho storočia. Postupne vznikali skautské oddiely priamo v Zlatých Moravciach a neskôr aj v neďalekom mestečku Topolčianky. Pôsobil tu hlavne slovenský katolícky skauting, či už chlapčenský, ale aj dievčenský oddiel. Vtedajšia štruktúra rázne

⁶⁷ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s. 61-63

Sľub katolíckeho skauta: „Sľubujem na svoju česť, že sa s pomocou Božou vynasnažím, ako len najlepšie viem, plniť povinnosti voči Bohu, cirkvi, vlasti Republiky Československej a národu svojmu a slúžiť im v každom čase, plniť si povinnosti vlastné a zachovávať skautský zákon a duševne i telesne pomáhať bližnému v každej okolnosti!“ a sľub orla z HM znel: „Sľubujem na svoju česť, že sa s pomocou Božou vynasnažím ako najlepšie viem plniť si povinnosti k Bohu, cirkvi, národu a vlasti, plniť povinnosti svojho stavu a zachovávať zákon Orlov a byť pohotový pomáhať bližnému v každej okolnosti.“

⁶⁸ výročné správy štátneho gymnázia v Zlatých Moravciach z rôznych rokov

⁶⁹ Svaz skautů a skautek České republiky. [Online]. Dostupné na internete: <http://www.svazskautu.cz/historie/totalita-vylucuje-skauting/> (stav ku dňu 1.3.2017)

odmietala koedukované oddiely, lebo ich činnosť bola rozdelená nielen podľa veku, ale aj podľa pohlavia, kvôli odlišným záľubám a potrebám.⁷⁰

Neskôr sa založil aj zväzový skauting v spolupráci s profesormi na štátnom reálnom gymnáziu v Zlatých Moravciach. Podľa monografie mesta Zlaté Moravce⁷¹ tu pôsobili predovšetkým Spartakovi skauti práce⁷², avšak to nie je nijako doložené archívnymi dokumentmi, či registráciou.

Prvá zmienka o registrovaní oddielu v Zlatých Moravciach je z roku 1932⁷³. Neskôr myšlienka skautingu expanduje aj do iných častí okresu a v roku 1936 už sú zmienky o fungovaní oddielu v Topolčiankach, kde viacerí členovia boli študentmi gymnázia v Zlatých Moravciach. Ako všade na Slovensku, tak aj v Zlatých Moravciach boli skautské oddiely zakázané v roku 1938. Súviselo to aj s vyst'ahovaním českých profesorov z gymnázia, ktorí viedli skautské oddiely. Následne bola skautská organizácia začlenená do Hlinkovej mládeže.⁷⁴

1.5.1 Skauti z gymnázia

História skautingu v Zlatých Moravciach sa začala písať po príchode školského inšpektora Jozefa Ozábala⁷⁵. Z manželstva Jozefa Ozábala a Heleny Ozábalovej sa narodilo 10 detí – 7 synov a 3 dcéry, ktorí navštevovali školu v Zlatých Moravciach. Všetci synovia boli absolventi štátneho reálneho gymnázia v Zlatých Moravciach, dnes

⁷⁰ Historie. cs: Skaut postrach totalit [Online]. Dostupné na internete: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/210452801400031/> (stav ku dňu 31.3.2017)

⁷¹ BÁTORA, M et al. Zlaté Moravce, 1998. s. 291

⁷² Dňa 18. júna 1924 sa konal mimoriadny zjazd Skautov práce a prihlásil sa jednoznačne k zásadám komunistickej strany. Zjednotili sa Skauti práce, Spartakovi skauti, Deti prírody, Skauti robotníci na Slovensku a niektoré skautské odbory DTJ- Dĕlnické telovýchovné jednoty, a tak vznikla organizácia SPARTAKOVI SKAUTI PRÁCE-SSP.

⁷³ Buď pripravený!, roč. VIII. 1933, č. 6, str. 96

⁷⁴ BŘEČKA, ref. 29, s. 12

⁷⁵ Jozef Ozábal (1880 – 1953) sa stal v roku 1919 vrchným inšpektorom Nitrianskej župy. V Nitre pôsobil do roku 1923 a následne sa presťahoval s celou svojou rodinou do Zlatých Moraviec, kde pôsobil ako školský inšpektor do roku 1939. S jeho menom sú spojené prvé slovenské divadelné predstavenia v Nitre, založenie odborov Matice Slovenskej v Nitre a Zlatých Moravciach, ako aj vznik speváckeho zboru tekovských učiteľov Žitavan. Následne na túto spevácku tradíciu nadviazal profesor Július Podhorný zakladajúci spevácky zbor priamo na gymnáziu a s ktorým mal aj medzinárodné úspechy. Tieto zbory vychovávali ďalších spevákov a Zlaté Moravce čerpajú z toho dedičstva dodnes. Jozef Ozábal je aj autorom učebníc zemepisu pre ľudové školy Zemepis župy Nitrianskej (Nitra 1923,1924) a Zemepis župy Bratislavskej (1925). V rokoch 1930 až 1935 pôsobil ako župný spravodaj skautského hnutia okresu Zlatých Moraviec v rámci skautskej župy Nitrianskej. Okresným tajomníkom bol v tom čase aj jeho syn L. Ozábal

Gymnázia Janka Kráľa⁷⁶. Skautingu sa venovala hlavne mužská časť rodiny a rozvíjali ho v čase, keď bývali v Zlatých Moravciach, ale aj potom. Podľa súkromného archívu Jozefa Ozábala (skautským menom Ataše), ktorý je vnukom školského inšpektora Jozefa Ozábala, sa skautingu aktívne venovali hlavne 6 synovia – Vlado, Ladislav, Ján, Jozef, Ivan a Ľudovít, ale spočiatku aj ich otec, ktorý bol spravodajcom skautingu skautskej župy Nitrianskej za okres Zlaté Moravce⁷⁷

Vlado Ozábal bol najstarším synom a jeho skautská činnosť spočívala vo vodcovaní. Stal sa vodcom lesnej školy SKS v Belušských Slatinách, kde vychovávali a školili nových skautských vodcov. Počas vojny v r. 1939-1945 prešiel pod HM a stal sa vodcom Orlov skautov.⁷⁸ Po vojne emigroval cez Rakúsko, Taliansko, Argentínu až do USA.

Druhý syn, Ladislav, sa takisto venoval skautingu celým svojím „ja“ najskôr v Zlatých Moravciach, neskôr v Trnave. Bol inštruktorom lesnej školy SKS a zaujímal sa hlavne o prácu s vlčatami. Keďže bol výtvarne a technicky nadaný, kreslil rôzne skautské pohľadnice alebo ilustrácie.⁷⁹ V čase prvého zákazu skautingu bol aj on v rokoch 1939-1945 členom HM a ako nadaný umelec, ilustroval časopis Vlčá.⁸⁰ Po vojne v roku 1945 vytvoril technický výkres (rozkresbu a návrh parametrov) nového znaku Slovenského skautingu so spoluautormi A. Herczegom a I. Janotom.⁸¹

O treťom synovi Viktorovi je známe to, že študoval na gymnáziu v Zlatých Moravciach a stal sa zememeračom. V lete 1944 sa pridol k partizánom a pred vypuknutím Slovenského národného povstania odišiel na Prašivú. Stal sa veliteľom tamojšieho partizánskeho práporu sformovaného z vojakov a dobrovoľníkov. Jeho prápor bránil prístupy do Turca a bojoval v protiútokoch na Priekopu a Vrútky. Ešte v tom istom roku zomrel. V r. 1946 bol in memoriam vyznamenaný Radom SNP I. triedy. Ján Ozábal, neskorší bábkoherec a autor bábkových hier, bol, takisto ako jeho bratia, inštruktorom lesnej školy SKS a spolu s bratmi Ladislavom a Jozefom sa zúčastnili 5.

⁷⁶ Gymnázium dostalo meno podľa slovenského básnika Janka Kráľa, ktorý žil a pôsobil v Zlatých Moravciach v rokoch 1858-1876 ako štátny úradník a pravotár.

⁷⁷ OZÁBAL, J.: Skautská rodina Ozábalových. . [Online]. Dostupné na internete <http://www.nitrava.sk/storocnica/zaujímavosti/44-skautska-rodina-ozabalovych> (stav ku dňu 13.2.2017)

⁷⁸ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s.38

⁷⁹ Ilustrácie kníh: Janko a Dunčo na dedine (1945) Družstevný abecedár, Skauti, spievajme, Ako sme chytali veвериčku (1945), Evičkiné rozprávky pre deti v predškolskom veku (1945), Človek z mesiaca (1946)

⁸⁰ MILLA, Hlinkova mládež, ref. 41, s. 61

⁸¹ OZÁBAL, Stručne, ref. 14, s. 31

celosvetového jamboree v Holandsku. Skauting rozvíjal aj vo svojich učiteľských pôsobiskách v Šahách a Spišskej Belej.⁸²

Piatym skautom z rodiny Ozábalových bol Jozef, takisto organizátor skautingu v Zlatých Moravciach a jeho okolí. Od 14.2.1935 sa stal skautským vodcom a stálym inštruktorom lesných škôl a činovníkom SKS. Takisto sa venoval športu a bol reprezentantom gymnázia v Zlatých Moravciach v rôznych športových disciplínach. Bol pri zrode hokejovej histórie v Zlatých Moravciach.⁸³ Z písomností osobného archívu Jozefa Ozábala je známa príhoda, kedy bol vylúčený zo skautského hnutia Alojzom Mackom. Keďže bol inštruktorom lesnej školy v Beluši, zúčastnil sa vodcovského kurzu aj v roku 1938. Prítomný bol aj Vojtech Tuka, jeden z hlavných predstaviteľom HSLS a neskorší predseda vlády slovenského štátu, ktorý dal na počesť úmrtia Andreja Hlinku vyvesiť na stožiar čiernu vlajku. Jozef Ozábal protestoval proti politizácii skautingu, keďže skauting je apolitickou organizáciou. Andreja Hlinku si vážil ako kňaza a autoritu, avšak bol aj predsedom politickej strany HSLS, preto Jozef Ozábal nechcel miešať politiku do skautingu. Osobne sňal čiernu vlajku zo stožiara s tým, že ak bude znovu vyvesená, vystúpi zo skautingu. Avšak vlajka bola opätovne vyvesená a aj napriek prehováraniu Alojza Macka, si Jozef Ozábal strhol z rovnošaty znak SKS a pred celým táborom ho vylúčili z SKS.⁸⁴ Počas rokov 1939 až 1945 nebol činný v HM. Venoval sa profesii vojaka a v roku 1945 sa zapojil do odboja ako veliteľ československého dobrovoľníckeho oddielu. Po nedobrovoľnom odchode z armády pôsobil ako učiteľ. V rokoch 1946 až 1948 pracoval v skautingu ako zástupca skautskej župy Považskej a skauting rozvíjal až do roku 1948 v okolí Nového Mesta nad Váhom.

Ďalší z bratov bol Ivan Ozábal, ktorý sa po ukončení štúdií v Zlatých Moravciach a v Nitre presťahoval do Skalice, kde bol vodcom oddielu v rokoch 1968-1969. Najmladším z bratov Ozábalových bol Ľudovít Ozábal, ktorý mal takisto veľký talent. Už počas jeho gymnaziálnych čias predvádzal svoje umenie, avšak študentom gymnázia bol počas vojny, tak sa angažoval hlavne v HM. Napríklad viedol zábavný program pri táborovom ohni počas táborenia HM v Topoľčiankach na Babylone.⁸⁵ Po ukončení štúdií na gymnáziu v Zlatých Moravciach študoval konzervatórium v Bratislave.

⁸² OZÁBAL, Skautská rodina, ref. 77

⁸³ PÁNIK, M.: Začiatky hokeja z Zlatých Moravciach [Online]. Dostupné na internete <http://www.hczm.sk/?p=4593> (stav ku dňu 15.2.2017)

⁸⁴ OZÁBAL, Skautská rodina, ref. 77

⁸⁵ 21. výr. správa gymnázia 1939-1940, s. 6

Následne sa stal hercom a asistentom réžie SND, neskôr riaditeľom a režisérom Krajského divadla v Nitre, dnes Divadla A. Bagara v Nitre a v rokoch 1961 až 1964 umeleckým šéfom Malej scény v Bratislave.⁸⁶ Čo sa týka skautských aktivít, podieľal sa na obnovovaní skautingu v rokoch 1968-1970, ale aj po nežnej revolúcii v roku 1989.⁸⁷ Dokonca sa stal aj nositeľom najvyššieho skautského vyznamenania „Strieborný vlk“.⁸⁸

1. oddiel SKS v Zlatých Moravciach, do ktorého patrili bratia Ozábalovci, bol podľa registrácie založený v roku 1932 a mal 18 členov.⁸⁹ Aj dovtedy mohli vyvíjať nejakú skautskú činnosť, ale neboli oficiálne registrovaní. Pravdepodobne vykonávali skautskú činnosť približne od roku 1926 pod hlavičkou Katolíckej mládeže. Ich program spočíval v týždenných schôdzkach, ktoré sa konali v sobotu. Počas schôdzok sa pripravovali na sľub, resp. na nováčikovskú skúšku, osvojovaním si základných skautských zručností a vedomostí, ktoré nadobúdali aj počas pravidelných vychádzok. Ich plánom bolo založiť skautský spevokol a usporiadať akadémiu.⁹⁰

Medzi časté skautské problémy v minulosti, ale aj v súčasnosti, patrí miesto stretnutí, teda klubovne. V roku 1932 sa istú dobu stretávali v pivnici gymnázia, lebo ich klubovňu im odobrali pre iný mládežnícky spolok „*Sociálnu spoločnosť pre mládež*“.⁹¹ Nasledovný rok sa už schádzali vo vlastnej klubovni, ktorú dostali od okresného náčelníka A. Ondrejковиča.⁹² Nepodarilo sa mi však zistiť, kde presne sa klubovňa nachádzala.

K zakladateľom skautingu ZSJ-ČSR v Zlatých Moravciach patril riaditeľ gymnázia Dr. František Skovajsa, ktorý prišiel do Zlatých Moraviec z mesta Zábřeh na Morave v roku 1919.⁹³ Ďalšou významnou osobnosťou bol profesor Jindřich Severa, takisto český učiteľ na gymnáziu v Zlatých Moravciach, ktorý sa pripojil k učiteľskému zboru v roku 1934.⁹⁴ Profesorom na gymnáziu bol v rokoch 1934-1939. V roku 1939

⁸⁶ PAPP, Š.: Učiteľská osobnosť Jozefa Ozábala. In: Záhorie. r. 2005. s. 16-17

⁸⁷ OZÁBAL, Skautská rodina, ref. 77

⁸⁸ Strieborný vlk je najvyššie slovenské skautské vyznamenanie, ktoré môže mať maximálne 7 žijúcich skautov. Skautkám sa odovzdáva vyznamenanie Rád strieborného lístka. Obe vyznamenania sa udeľujú za vynikajúce zásluhy o skautské hnutie a zároveň mnohoročnú prácu v skautingu, za príkladné osobné a morálne postoje a vernosť skautským ideálom.

⁸⁹ Buď pripravený!, r. 1933, č.6., s. 96

⁹⁰ Skaut, r. 1932, č. 3., s. 24

⁹¹ Skaut, r. 1932, č. 3., s. 24

⁹² Skaut, r. 1933, č. 5, s. 46

⁹³ 11. výr. správa gymnázia 1929-1930, s. 3

⁹⁴ 16. výr. správa gymnázia 1934-1935, s. 1-2

musel odísť spolu s ďalšími dvanástimi českými profesormi, ktorí boli „prepustení zo služieb Slovenskej republiky.“⁹⁵

Zväzový skauting bol založený v roku 1934 o niečo neskôr ako SKS, takže už mohli nadviazať na predchádzajúcu činnosť skautov, keďže už v predchádzajúcom roku (1933-34) bolo podľa výročnej správy skautov 56.⁹⁶ Dňa 17. februára 1934 usporiadal výpomocný učiteľ náboženstva Dr. Gašpar Radošinský skautský večierok s pestrým programom.⁹⁷ Nasledujúci rok bolo skautov vedených v záznamoch už 98 aj vďaka p. profesorovi Severovi, ktorý viedol spolok „*Študentský skaut*“. Venovali sa výletníctvu a táboreniu.⁹⁸ V roku 1935 mal Jindřich Severa prednášku na tému „*Skauting a jeho význam*“ a takisto riadil skautskú besiedku v kine Svornosť, kde účinkovali hlavne žiaci gymnázia.⁹⁹ V školskom roku 1936-1937 sa k profesorovi Severovi, ktorý bol už župným náčelníkom Zväzu skautov, pridal profesor Maximilán Hons, ktorý viedol celodennú výpravu do Banskej Štiavnice a na Sitno.¹⁰⁰ V školskom roku 1937-1938 bolo skautov podľa výročných správ už 130¹⁰¹, avšak na tieto čísla sa treba pozerať s rezervou, keďže z oficiálnej registrácie je známe číslo 68¹⁰² (Zlaté Moravce oba oddiely a Topoľčianky spolu), lebo nie všetci boli registrovaní. Mnohí sa iba niekedy zapájali do skautských aktivít.

SKS bol autonómny členom v rámci ZJS-RČS od roku 1929, avšak z korešpondencie medzi ústredím SKS a veliteľkou skautiek v Zlatých Moravciach, dochádzalo k sporom medzi zväzovými skautmi a katolíckymi skautmi.¹⁰³ Hoci SKS tu pôsobil dlhšie, zväzový skauting viedli spoločensky významné osobnosti, riaditeľ štátneho reálneho gymnázia František Skovajsa a profesor Jindřich Severa. A možno práve z ich spoločenského postavenia nadradovali svoje právomoci aj nad katolíckymi skautmi, či skautkami.

K výročnej správe gymnázia zo školského roka 1938/1939 som sa nedostala, preto sa nedá opísať úplne presne, ako prebehla transformácia skautov do HM. Isté však je, že

⁹⁵ 21. výr. správa gymnázia 1939-1940, s. 1

⁹⁶ 15. výr. správa gymnázia 1933-1934, s. 7

⁹⁷ 15. výr. správa gymnázia 1933-1934, s. 4

⁹⁸ 16. výr. správa gymnázia 1934-1935, s. 4-6

⁹⁹ 17. výr. správa gymnázia 1935-1936, s. 3

¹⁰⁰ 18. výr. správa gymnázia 1936-1937, s. 11

¹⁰¹ 19. výr. správa gymnázia 1937-1938, s. 13

¹⁰² Archív Historické komisie SLSK, registrácia z roku 1937

¹⁰³ MV SR, Štátny archív Nitra, pobočka Nitra – Horné Krškany, fond Spolok katolíckych skautiek Zlaté Moravce 1933-1939, Korešpondencia s ÚSKS, kartón1

pán riaditeľ Skovajsa, ako aj iní českí pedagógovia, museli odísť z gymnázia. Novým riaditeľom v roku 1939 sa stal Eduard Filo.¹⁰⁴ Skauti zo Zlatých Moraviec a okolia takisto museli vstúpiť do HM. Tak, ako bol predošlý riaditeľ gymnázia Dr. František Skovajsa predstaviteľom skautov, aj jeho nasledovník bol činovníkom v HM, presnejšie okresným vodcom.¹⁰⁵ Potrebovali v čele HM nejakú uctievanú autoritu ako bol riaditeľ, aby mali čo najviac členov.

Skautky v Zlatých Moravciach ešte chvíľu pokračovali vo svojej činnosti. Z ústredia SKS boli posielané listy náčelníčke, Jozefíne Szentmihályiovej, aby „vyčkali“, lebo situácia bola nejasná a nikto nevedel, čo sa bude diať. Posledný dostupný list bol zo dňa 21.12.1939, kde stále očakávali „definitívne riešenie skautského dievčenského hnutia“.¹⁰⁶ Vo výročnej správe gymnázia sa skautky spomínajú na konci roka 1939, kde skautky spolu s háemistami pochodovali s fakľami pri sprievode mestom na počesť zvolenia Dr. Jozefa Tisu za prezidenta.¹⁰⁷ Nakoniec, väčšina žiakov gymnázia bola organizovaná v HM, či už v meste alebo v okolí, každý vo svojej rodnej obci, kde niektorí žiaci vyšších tried boli aj miestnymi vodcami.

1.5.2 Topoľčianky

História skautingu v Topoľčiankach mala v tridsiatych rokoch minulého storočia krátke trvanie. Oficiálne fungovanie skautov je zmapované v rokoch 1936-1938/1939, kedy bolo registrovaných 10-13 skautov.¹⁰⁸

Podľa časopisu *Buď pripravený!* bol v Topoľčiankach založený chlapčenský oddiel v roku 1936¹⁰⁹. V tom istom roku sa vo vyššie zmienenom časopise *Buď pripravený!*¹¹⁰ rozpráva aj o totemovom strome skautov. „Pri skautskej slávnosti prevzali skauti v Topoľčiankach do ochrany ako svoj totemový strom, starú hrušku, na kopci Hrušov, pod ktorou Prezident-Osloboditeľ trávil svoj voľný čas. Skauti chcú si

¹⁰⁴ 21. výr. správa gymnázia 1939-1940, s. 1

¹⁰⁵ 21. výr. správa gymnázia 1939-1940, s. 6

¹⁰⁶ MV SR, Štátny archív Nitra, pobočka Nitra – Horné Krškany, fond Spolok katolíckych skautiek Zlaté Moravce 1933-1939, Korešpondencia s ÚSKS, kartón1

¹⁰⁷ 21. výr. správa gymnázia 1939-1940, s. 7

¹⁰⁸ Skaut, r. 1938, č. 8, s.95

¹⁰⁹ Buď pripravený!, r. 1936, č. 7, s. 106

¹¹⁰ Buď pripravený!, r. 1936, č. 10, s. 126

*tak stále pripomínať pamiatku svojho protektora, prvého prezidenta republiky.*¹¹¹ Podľa porovnania dobových fotiek so súčasnosťou, totemová hruška už neexistuje.

V pamätnej knihe Topoľčianok sa skautský oddiel spomína ešte v máji 1938 pri oslavách Dňa matiek, kedy bola vykonaná „*posviacka skautského práporu.*“¹¹² To je posledná zmienka o topoľčianskych skautoch. Začiatkom roka 1939 boli už mládežnícke organizácie včlenené pod Hlinkovu mládež.¹¹³ Dňa 5. októbra 1940 usporiadal miestny oddiel Hlinkovej mládeže podujatie s názvom „*Deň Hlinkovej mládeže a táborový oheň*“, kde sa stretli rôzne oddiely HM z okolia. V pamätnej knihe Topoľčianok píše kronikár Cyril Pospiech o ich vzornej práci s mládežou a počas slávnosti predviedli rôzne vystúpenia, spevy a tance „národného rázu“. Spomína na slávnostné prejavy riaditeľa štátneho reálneho gymnázia zo Zlatých Moraviec, Eduarda Filu, ale aj školského inšpektora Viktora Príkazského, ktoré boli takisto národne ladené. Poslednou vetou spomenul aj skauting v takomto význame: „*Miestne obyvateľstvo prijalo s veľkým uspokojením celý program vystúpenia mládeže a uznalo za dobré, že mládež svoj voľný čas prežíva vo voľnej prírode za dozoru skúsených a schopných vodcov vychovaných v bývalom skautingu.*“¹¹⁴ Takže aj topoľčianski háemisti vychádzali zo svojich skautských skúseností.

Po dlhej, vyše päťdesiatročnej, pauze bol skauting v Topoľčiankach obnovený v roku 1990 Ing. Milanom Siekelom, ktorý pracoval v štátnych lesoch. Prvá schôdzka sa uskutočnila 20. mája 1990 vo fyzikálnej triede na miestnej základnej škole a nasledujúcu sobotu bol prvý výlet na Vojšín. Zbor bol oficiálne registrovaný v roku 1991 a pôsobilo v ňom 15 chlapcov a 4 dievčatá.¹¹⁵ A tak sa začali písať dejiny novodobého skautingu v zlatomoravskom regióne. Odvtedy skauti pokračujú v činnosti, či už pri zveľaďovaní svojho okolia, oslavách obce, roznášaní betlehemskeho svetla a pod.

1.6 Pamätník pod Hrušovom

Medzi dôležité pamiatky v okrese Zlaté Moravce patrí hrad Hrušov, kde svoj voľný čas trávil aj prvý prezident ČSR, Tomáš Garrigue Masaryk. V roku 1930 sám

¹¹¹ Buď pripravený! r. 1936, č. 10, s. 126

¹¹² Pamätná kniha obce Topoľčianky, s. 64

¹¹³ BŘEČKA, ref. 29, s. 153

¹¹⁴ Pamätná kniha obce Topoľčianky, s. 82

¹¹⁵ Kronika družiny Myšiakov

nariadil konzerváciu a opravu hradu.¹¹⁶ Profesor gymnázia, František Dudík, napísal o Masarykovi: „*V príjemných dňoch, kedy sa kraj smial v žiari papršlekov slnečných, zachádzal prezident Osloboditeľ najčastejšie k zrúcaninám hradu Hrušova. Tu, u tohoto pomníka zašlej minulosti, vzdialený svetského ruchu, cítil sa Osloboditeľ najšťastnejším. Jas slnka, kus modrej oblohy, čistý vzduch a šírý kraj, stichlý v predtuche zimy, to bolo prostredie, kde bolo možno nerušene snívať, filozofovať a poznávať. Tu zachádzal v myšlienkach do minulosti svojich osemdesiatich rokov, premýšľal o osudoch svojho národa, hľadal nové a nové cesty k dokonalosti človeka. Vtedy sa otvárala krásna duša belovlasého starca a k tým šťastným, ktorým dopriate bolo s ním tu sedieť a načúvať jeho slovám, hovorili vznešene jeho ústa najvzácnejšie pravdy, posvätené životom šľachetného.*“¹¹⁷ Aj preto si skauti, pre umiestnenie pamätníka T. G. Masarykovi, vybrali práve lúku pod hradom Hrušov. Vraj jedno z jeho posledných prianí bolo navštíviť ešte raz Topoľčianky a Hrušov.¹¹⁸

Smrť prvého československého prezidenta otriasla celou republikou, ale aj zlatomoravským okresom, keďže s ním bol úzko spätý. Ako sa píše vo výročnej správe gymnázia z rokov 1937-1938, najskôr boli žiaci oboznámení o úmrtí počas prvej vyučovacej hodiny a od 10. hodiny bolo vyučovanie úplne zastavené. V deň pohrebu, 21. septembra 1937, všetci žiaci a profesori počúvali pohreb cez rozhlas. Dňa 25. septembra bola okresným osvetovým zborom usporiadaná rozlúčka s prezidentom, kde žiaci – skauti položili na kenotaf vavrínový veniec s nápisom: „*Drahému nášmu prezidentovi-Osloboditeľovi – Štát. čsl. reál. gymnázium Zl. Moravce.*“¹¹⁹

Lúka pod zrúcaninou hradu Hrušov je od 3.10.1937 obohatená o pamätník venovaný pamiatke obľúbeného prezidenta T. G. Masaryka a zároveň sa považuje za jeho prvý posmrtný pamätník. Bol vztýčený už 19 dní po jeho smrti neďaleko totemovej hrušky topoľčianskych skautov, pod ktorou prezident rád oddychoval na brezovej lavičke. Pomník má tvar andezitového obelisku, na ktorom bol reliéf prezidenta a bronzový nápis „*SKAUTI OSLOBODITEĽOVI*“. Na zadnej strane pomníka je dodnes

¹¹⁶ Pamätná kniha obce Topoľčianky, s. 47-48

¹¹⁷ 19. výr. správa gymnázia 1937-1938, s. 2

¹¹⁸ VALACH, O. Tomáš Garrigue Masaryk na Požitaví. Vráble: Fontis, 2012, s. 26

¹¹⁹ 19. výr. správa gymnázia 1937-1938, s. 7

rooznateľný znak skautov – ľalia.¹²⁰ Náklady na výstavbu pomníka hradili skauti. Následne bol pomník odovzdaný do správy štátnych lesov v Topoľčiankach.¹²¹

Pamätník je dielom profesora štátneho reálneho gymnázia, akademického sochára a maliara Jindřicha Severu¹²², ktorý bol v tom čase aj vedúci chlapčenského oddielu zväzových skautov v Zlatých Moravciach a zároveň skautským okresným spravodajcom. Na slávnostnom odhalení pamätníka sa zúčastnil aj náčelník A. B. Svojsík, riaditeľ gymnázia v Zlatých Moravciach, Dr. František Skovajsa, či ďalší zástupcovia škôl, spolkov a úradov. Program pozostával z príhovorov, spievania skladieb, skladania sľubu nováčikov a kladenia vencov či už k pamätníku alebo k totemovej hruške, ktorá bola v ten deň zahalená čiernym flórom¹²³. Počas slávnosti spieval učiteľský spevokol Žitavan¹²⁴ pod vedením školského inšpektora Jozefa Ozábala, ktorého synovia boli aktívnymi skautmi nielen pred vojnou, ale aj po vojne. Spievali štátnu hymnu a skladby *Zmráka sa* a *Kto za pravdu horí*.¹²⁵

Ondrej Valach, autor knihy *Tomáš Garrigue Masaryk na Požitaví*, sa osobne poznal s niekoľkými účastníkmi, ktorí mu potvrdili priebeh slávnostného odhalenia. Jedným z nich bol aj Ing. Ernest Ivanovič zo Zlatých Moraviec, ktorý si na to spomína takto: „*Na odhalení pomníka som sa zúčastnil ako kvintán a skaut. Do pomníka sa vložila aj pamätná listina, ale dnes už neviem presne, na ktorom mieste.*“¹²⁶

Nielen na zrúcanine Hrušova, ale aj na pamätníku sa podpísal zub času. Najskôr zmizli písmená z nápisu „*SKAUTI OSLOBODITELOVI*“, neskôr bronzový reliéf. Prvý neúspešný pokus o obnovu pamätníka prvému prezidentovi ČSR bol v roku 1968, kedy sa pri ňom zišli študenti ale aj dospelí. Bol to tichý protest proti obnovenej neslobode,

¹²⁰ BABIAKOVÁ, Z. Topoľčianky ako letné sídlo prvého československého prezidenta. In: *Vox disculpi historiae* V, 2015, s. 144

¹²¹ *Buď pripravený!* r. 1937, č. 3-4, s. 53

¹²² Jindřich Severa (5.4.1909 Kopidlno – 9.11.1980 Praha) študoval na Vysokej škole architektúry ČVUT, filozofickej fakulte Karlovej univerzity a na Akadémii výtvarných umení v Prahe ako žiak profesora Otakara Španiela. Mal výborný vzťah k mladým ľuďom, čo využíval pri šírení skautského hnutia. Ako umelca ho veľmi zaujímalo spojenie architektúry a sochárstva, čo bolo aj témou jeho niekoľkých štúdií. Medzi jeho skautské diela patrí aj originál plakety na mohyle náčelníka zakladateľa Antonína Benjamína Svojsíka v Štěchovicích. (<http://svojsikovamohyla.skauting.cz/Jindrich%20Severa.htm>)

¹²³ Flór je riedka priesvitná tkanina využívaná väčšinou pri smútočných obradoch.

¹²⁴ VALACH, ref. 118, s. 33-34

¹²⁵ *Buď pripravený!* r. 1937, č. 3-4, s. 53

¹²⁶ VALACH, ref. 118, s. 34

vpádu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa a následnej okupácii, pri ktorom recitovali básne napríklad od Janka Kráľa.¹²⁷

Avšak pamiatka na prvého prezidenta a skautov zo Zlatých Moraviec a Topolčianok nezanikla, na obelisku bola v roku 2000, pri príležitosti 150. výročia narodenia prvého prezidenta ČSR, osadená nová podobizeň T. G. Masaryka spolu s nápisom. Bohužiaľ, nápis bol po čase znova zničený. Dodnes je tento pomník symbolickým miestom skautov, pri ktorom sa konajú skautské či vlčiacke a včielkarske sľuby, alebo sľuby oddielovej rady.

¹²⁷ VALACH, ref. 118, s. 34

2 Regionálne dejiny

Hlavnou funkciou dejepisu je pestovať v žiakoch historické vedomie v súlade s odovzdávaním historickej skúsenosti nielen zo svetovej, európskej a celoslovenskej perspektívy, ale aj z miestnej a regionálnej. Regionálne dejiny sú dôležitou súčasťou obsahu historiografie a dejepisného vyučovania, lebo napomáhajú pri obohacovaní a upresňovaní historických predstáv žiakov.¹²⁸ Portál www.regionalnedejiny.sk zdôrazňuje dôležitosť zachovania si vlastnej identity, ktorej súčasťou je poznanie vlastnej histórie. Uchovávanie histórie a zvykov jednotlivých regiónov a samozrejme ich rozvoj je takisto úlohou školy a dejepisu.¹²⁹

Pojem región má rôzne definície. Môže byť charakterizovaný ako územný celok menší ako jeden štát, čiže obec, okres alebo kraj, podľa územno-správneho ponímania alebo podľa etnografického, napríklad Hont, Šariš a iné. Takisto to môže byť aj územný celok väčší ako jeden štát, ako napríklad európske regióny Škandinávia alebo Balkán a vytvára povedomie o európskej vzájomnosti. Vo výučbe dejepisu sa regionálna história zaoberá regiónom menším ako štát a snaží sa budovať vzťah žiakov k miestam, ktoré ich bezprostredne obklopujú.¹³⁰

Regionálne dejiny majú významné postavenie na základných školách. Utvárajú vzťah žiakov k historickým pamiatkam ich domova a formujú ich historické vedomie. Dôraz na miestnu históriu prehĺbuje celkovo vzťah k histórii, ale aj úctu ku kultúrnemu dedičstvu. Učiteľ prepája výučbu dejepisu v školskom prostredí s mimoškolskými organizačnými formami vyučovania napríklad s vychádzkou či exkurziou, tak žiaci môžu sami cieľavedome pozorovať miestne architektonické pamiatky, budovy či pamätníky, archeologické nálezy, ale aj múzejné exponáty, čo im umožňuje vytvárať bohaté a presné historické predstavy. Sami sa tak podieľajú na utváraní svojho historického povedomia.¹³¹

Julínek v knihe *Základy oborové didaktiky dějepisu* uvádza šesť významov regionálnej histórie vo výučbe dejepisu, a to vzdelávací, výchovný, didaktický, bádateľský, ekologický a osvetový. Pri vzdelávacom význame regionálnych dejín sa

¹²⁸Štátny vzdelávací program – Dejepis. Príloha ISCED 2. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2011. [Online] Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/dejepis_isced2.pdf (stav ku dňu 14. 2. 2017)

¹²⁹Regionálne dejiny [Online] Dostupné na internete: http://www.regionalnedejiny.sk/?page_id=18 (stav ku dňu: 30.3.2017)

¹³⁰LABISCHOVÁ, D. – GRACOVÁ, B. Příručka ke studiu didaktiky dejepisu. Ostrava: Universita sOstraviensis Facultas Philosophica, 2009, s. 170-171.

¹³¹LABISCHOVÁ – GRACOVÁ, ref. 130, s. 170.

učiteľ zameriava na dve funkcie, ktoré sa navzájom prelínajú. Na jednej strane sa žiaci oboznamujú, ako sa významné celoštátne historické udalosti prejavovali v podmienkach daného regiónu, na strane druhej, ako sa regionálne javy odrážali v dejinách národa. Niekedy sa dajú historické udalosti zovšeobecniť a uplatniť či už pre región alebo národné dejiny, inokedy k tomu treba pristupovať kriticky so špecifickými regionálnymi odlišnosťami. Historické javy sa stávajú pre žiaka ľahšie pochopiteľné, sú pre žiaka bližšie a konkrétnejšie.¹³²

Výchovný význam sa odráža na posilnení citového vzťahu žiaka k prostrediu, v ktorom žije. Žiak sa zoznamuje s prostredím a uvedomuje si, že pojem región je mu blízky, že priamo či nepriamo ovplyvňuje jeho minulosť alebo budúcnosť.¹³³ Didaktický význam je spájaný s postupmi výkladu. Pri výklade regionálnych dejín môžu byť použité deduktívne (regionálne dejiny ako odraz národných alebo európskych dejín) a induktívne postupy (regionálne dejiny ako prostriedok pre výklad histórie väčších územných celkov). Regionálne dejiny posilňujú aj potrebu ochrany historických aj prírodných pamiatok, čo je ich ekologický význam. Bádateľský význam poukazuje na využiteľnosť regionálnych dejín vo výskume alebo v publikačnej činnosti. Mali by viesť k individuálnej aktivite žiakov v spolupráci s učiteľom, kde si môžu ľahko vyhľadať zdroje, ako napríklad miestnu tlač, kroniky a podobne, prípadne sa zamerať na oral history, a tak sa naučiť ako báda historik.¹³⁴

Veľký význam pri práci s regionálnymi dejinami má výskumná činnosť učiteľa, ktorý spolupracuje s kultúrnymi a vedeckými inštitúciami regiónu. To znamená, že by mal dejepis sprostredkovať žiakom kontakt s regionálnymi osvetovými inštitúciami, a tak rozvíjať ich mimotriednu činnosť. Sú to napríklad múzeá, galérie, archívy alebo knižnice. Učiteľ tu často uplatňuje aj medzipredmetové vzťahy.¹³⁵

Uplatňovanie regionálneho princípu nie je samozrejmosťou vo vyučovaní dejepisu. Závisí to od učiteľa, jeho prehľadu v regionálnych dejinách, ale závisí to aj od dostupnosti regionálnych inštitúcií či pamiatok. Keďže sa to nedá plošne uplatňovať na väčšie územia, a tak zaradiť do učebných osnov z dôvodu odlišností jednotlivých

¹³² JULÍNEK, S. et al. Základy oborové didaktiky dějepisu. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. s. 105.

¹³³ KREDÁTUS, J.: Dejepis v školskom vzdelávacom programe ISCED 2, Bratislava 2011, s. 56

¹³⁴ JULÍNEK, ref.132, s. 105.

¹³⁵ LABISCHOVÁ – GRACOVÁ, ref. 130, s. 171-173.

regiónov, učebnica by mala navádzať a inšpirovať učiteľa na tvorbu vlastných dokumentov a učebných textov.¹³⁶

2.1 Vychádzka ako organizačná forma vyučovania

Pri výučbe regionálnych dejín sa dajú využívať rôzne organizačné formy vyučovania. Julínek definuje organizačné formy výučby ako o usporiadanie podmienok, počas ktorých sa realizujú ciele výuky pomocou vyučovacích metód a prostriedkov.¹³⁷ Ak sa berie do úvahy časové hľadisko, tak organizačné formy vyučovania delíme na:

- vyučovaciu hodinu
- vychádzku
- exkurziu
- výlet.¹³⁸

Z hľadiska potrieb diplomovej práce sa budem bližšie venovať vychádzke ako forme mimoškolskej organizačnej formy. Velikanič charakterizuje vychádzku spolu s exkurziou. Obe sa uskutočňujú v určitom časovom horizonte v závislosti od ich cieľa, obsahu a charakteru. Vychádzka je kratšia a zväčša do blízkeho okolia školy.¹³⁹ Počas vychádzky a exkurzie, žiaci pozorujú dané javy a predmety v reálnych podmienkach, využívajú sa názorné metódy ako pozorovanie, a tým si učivo lepšie utvrdzujú.¹⁴⁰ Nielenže získavajú nové vedomosti, ale majú aj výchovnú funkciu, kde si žiak formuje vzťah k prírode, okoliu, jeho ochrane a rozvíja svoje schopnosti.¹⁴¹

Franko v knihe *Organizačné formy dejepisného vyučovania* delí vychádzky a exkurzie podľa cieľa a vzťahu k učebnej látke na:

1. tematické – vzťahujú sa na jednu tému alebo jeden historický problém (vychádzka k pamätníku T. G. Masaryka)
2. komplexné – žiaci nadobúdajú poznatky o rozličných obdobiach historického vývinu (návšteva mestského múzea Zlaté Moravce v bývalom

¹³⁶ KREDÁTUS, ref. 133, s. 56

¹³⁷ JULÍNEK, ref. 132, s. 150

¹³⁸ PETLÁK, E. Všeobecná didaktika. Bratislava : Iris, 2004. s.139

¹³⁹ VELIKANIČ, J. Organizačné formy vyučovania na školách I. a II. cyklu. Bratislava: SPN, 1967. s. 275

¹⁴⁰ FRANKO, V.: Organizačné formy dejepisného vyučovania – SPN, Bratislava, 1973. s. 165

¹⁴¹ PETLÁK, ref. 138, s.190

kaštieli rodiny Migazziovcov a zároveň by mohli navštíviť mauzóleum rodiny Miggaziovcov v neďalekom parku.)

3. komplexné viacpredmetové – žiaci poznávajú prírodný a spoločenský život, pamiatky a krásy prírody z viacerých uhlov.¹⁴² (exkurzia zámku a zámockého parku v Topoľčiankach spojená s exkurziou národného žrebčína Topoľčianky)

Vychádzka a exkurzia môže byť implementovaná do vyučovacieho procesu v 3 fázach – podľa zaradenia do sústavy vyučovacích hodín ich Franko delí na:

1. úvodné – slúžia na motiváciu pred preberaním tematického celku (návšteva vozokanského leva – pamätníka na bitku s Turkami)
2. výkladové a náučné – uskutočňujú sa počas preberania tematického celku a rozširujú vedomosti o regionálne špecifikácie (vychádzky k miestnym pamätníkom či pomníkom venovaným obetiam druhej svetovej vojny)
3. záverečné – slúžia na prehĺbenie vedomostí a upevnenie historických predstáv.¹⁴³ (exkurzia románskeho v Kostol'anoch pod Tribečom)

Počas vychádzky sa môžu uplatňovať aj ďalšie metódy a formy vyučovania, ako napríklad skupinové vyučovanie, pri ktorom sa vytvoria malé skupiny žiakov, kde každý žiak má svoju konkrétnu úlohu, ale v skupinke spolupracujú na riešení spoločného problému.¹⁴⁴

Petlák v knihe *Všeobecná didaktika* upozorňuje na princípy, ktoré je potrebné dodržať, aby vychádzka splnila výchovné ciele. Učiteľ sa musí dôkladne pripraviť a takisto musí pripraviť aj žiakov. Počas vlastnej vychádzky je potrebné upriamovať pozornosť žiakov na podstatné informácie a následne sa nadobudnuté vedomosti využívajú v ďalšej učebnej činnosti.¹⁴⁵

V návrhovej časti využívam tematickú vychádzku, ktorá sa vzťahuje iba na jednu tému, resp. historický problém. Konkrétne to je vychádzka k pamätníku T. G. Masaryka v zlatomoravskom regióne, na základe ktoré rozvinem tému do porovnávania 2 mládežníckych organizácií.

¹⁴² VELIKANIČ, ref. 139, s. 166

¹⁴³ FRANKO, ref. 140, s. 167

¹⁴⁴ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 224

¹⁴⁵ PETLÁK, ref. 138, s. 148

2.2 Práca s hmotným prameňom v dejepisnom vyučovaní

Historické pramene sú zdrojom informácií pri objasňovaní minulosti. Využívajú sa ako názorná pomôcka, konkretizácia výkladu učiteľa a ako učebný materiál, na základe ktorého žiaci získajú historické informácie.¹⁴⁶ Porovnávanie rôznych druhov prameňov z viacerých zdrojov dodáva interpretácii väčšiu objektivitu a komplexnosť. Základná klasifikácia historických prameňov:

1. Nepísané pramene

a. **obrazové (ikonografické)**

- symbolické: mapy, plány,
- vlastné obrazové pramene: maľby, fresky, mozaiky, fotografie

b. **ústne dochované**

- tradície, ľudová slovesnosť (príslovia, porekadlá, pranostiky...)

c. **hmotné**

- keramika, kosti, nástroje, architektúra, umelecké predmety, mince, pečate, pamätníky...

2. Písané pramene

d. **písomné**

1. úradného, inštitucionálneho pôvodu
 - listiny, dokumenty, spisy, privilégia
2. súkromného charakteru
 - denníky, memoáre, korešpondencia
3. rozprávacie
 - letopisy, kroniky, anály
4. periodická tlač
 - noviny, časopisy¹⁴⁷

Hmotné pramene sú zdrojom hlavne k dejinám každodennosti a zväčša sa spájajú s textom alebo ikonografickým materiálom. Pri práci s hmotným prameňom je nevyhnutné „zasadenie objektu do historického kontextu.“¹⁴⁸ Keďže hmotné pramene sa môžu deliť ešte na hnutelné a nehnuteľné objekty, pri práci s nehnuteľnými objektmi je nutné zmeniť miesto výuky a využiť mimotriedne vyučovacie formy, ako napríklad vychádzku či exkurziu.¹⁴⁹

¹⁴⁶ JÍLEK, T. et al.: Vybrané kapitoly z didaktiky dejepisu II. Plzeň, 1996. s.96

¹⁴⁷ BADA, M. et al. Dejepis pre 1. ročník gymnázií a stredných škôl. Bratislava : SPN – Mladé letá, 2011, s. 29

¹⁴⁸ LABISCHOVÁ – GRACOVÁ, ref. 130, s. 91

¹⁴⁹ LABISCHOVÁ – GRACOVÁ, ref. 130, s. 92-93

V diplomovej práci sa ďalej budem venovať konkrétne pamätníku ako hmotnému prameňu. Pamätník je špeciálna forma stavebnej pamiatky, ktorá je produktom ľudskej činnosti, odrážajúca duchovné či materiálne podmienky tej doby, z ktorej pochádzajú. Jeho hlavným cieľom je zachovať pamiatku, či už na konkrétnu udalosť alebo osobu z histórie. K odhaľovaniu pamätníka dochádza väčšinou pri výročiach narodenín, smrti alebo iných príležitostiach.¹⁵⁰

Pri práci s akoukoľvek stavebnou pamiatkou alebo pamätníkom si najskôr treba zodpovedať niekoľko základných otázok, ako napríklad: Kto a prečo si ho objednal? Kto ho financoval? Kto ho zhotovil? Aké technické ťažkosti museli byť prekonané? Kedy bol objekt postavený? Ak bol zmenený, reštaurovaný, tak kedy a prečo?¹⁵¹ D. von Reeken v knihe *Průručka ke studiu didaktiky dějepisu* k práci s pamätníkom dopĺňa nasledovné otázky:

- Čo malo byť vyjadrené umiestnením objektu?
- O aký typ pamätníka sa jedná?
- Akú má formu a ako pôsobí?
- V akých súvislostiach sú použité symboly a alegórie?
- Ktorý aspekt je vyzdvihovaný nápisom? Čo je jeho cieľom, informovať alebo aj ovplyvniť?
- Aké funkcie mal pamätník plniť pri svojom zriadení? Ako sa na ňom podpísali spoločenské zmeny a ako je hodnotený dnes?¹⁵²

Na tieto otázky by mal žiak zodpovedať sám, po nadobudnutí základných informácií z hodiny. Pred samotným odpovedaním na otázky by mohla byť diskusia v skupinách, aby sa podelili o nápady, a tak dospeli k čo najlepšej odpovedi. Podľa môjho názoru by sa nemalo na tie otázky odpovedať priamo, ale napríklad pomocou nejakého pracovného listu, aby si žiaci informácie lepšie zapamätali, pracovný list im zostane na doma a môžu sa k nemu hocikedy vrátiť. Zodpovedané otázky žiakom pomôžu lepšie pochopiť kontext výstavby pamätníka, prečo sa tak udialo a za akých okolností, a tak si lepšie ozrejmia aj historické fakty. V prípade zaujímavostí ku konkrétnym pamätníkom si učiteľ môže doplniť otázky podľa vlastného uváženia, aby upozornil na regionálne zaujímavosti.

¹⁵⁰ LABISCHOVÁ – GRACOVÁ, ref. 130, s. 95

¹⁵¹ LABISCHOVÁ – GRACOVÁ, ref. 130, s. 95

¹⁵² D. VON REEKEN In LABISCHOVÁ – GRACOVÁ, ref. 130, s. 94

3 Návrh na aplikáciu témy do dejepisného vyučovania

Pre praktickú časť som si zvolila dve vyučovacie formy – kombináciu 2 vyučovacích hodín s vychádzkou. Na prvej hodine sa žiaci oboznámia s problematikou, následne si na vychádzke prehľadajú vedomosti o skautingu. Počas nasledujúcej hodiny rozvinú nadobudnuté vedomosti a plynule prejdú do ďalšieho tematického celku. Vychádzka v tom prípade slúži nielen na upevnenie vedomostí, ale aj ako motivácia do ďalšej učebnej látky.

3.1 Hodina pred vychádzkou

Hodina je zameraná na prípravu žiakov na vychádzku. Zameriame sa na skautskú organizáciu a jej celosvetovú a regionálnu históriu. Rozoberieme si aj skautské symboly s názornou ukážkou. Na záver sa žiaci pripravujú na vychádzku, rozdelia sa do skupín a rozdelia si úlohy.

Téma: Skauting – svetový fenomén

Ročník: 9. ročník, základná škola

Vyučovacie metódy: brainstorming, výklad, práca s obrázkami a videom, kontrolné otázky, samostatná práca

Vyučovacie pomôcky: skautská rovnošata, powerpointová prezentácia, video 3:13 – 5:30 (online dostupné na <https://www.youtube.com/watch?v=RJIwPSACpDA&t=339s>)

Výchovné ciele: Žiak vie zhodnotiť prínos mládežníckej organizácie vo výchove mladých ľudí k samostatnosti.

Hlavný vzdelávací cieľ: Žiak vie stručne opísať svetovú a regionálnu históriu skautingu a vymenovať významné osobnosti, ktoré sa o jeho rozvoj pričínili.

Vedľajší vzdelávací cieľ: Žiak vie charakterizovať základnú skautskú symboliku.

Fázy vyučovacej hodiny:

Organizačná časť – pozdrav, kontrola neprítomnosti a zápis do triednej knihy

Motivačná fáza (5min):

Učiteľ/ka príde do triedy oblečený v skautskej rovnošate, ktorá na prvý pohľad upozorní žiakov, na akú tému sa budú rozprávať. Potom učiteľ/ka preverí pomocou metódy brainstormingu, čo žiaci vedia o téme skauting. Kurzívou je označený text, ktorý hovorí učiteľ/ka pri výklade.

Čo si predstavíte pod pojmom skauting? Je niekto z vás skaut?

- predpokladané odpovede: organizácia pre mládež, hry, život v prírode, predávanie sušienok v Amerike, Bear Grylls,...

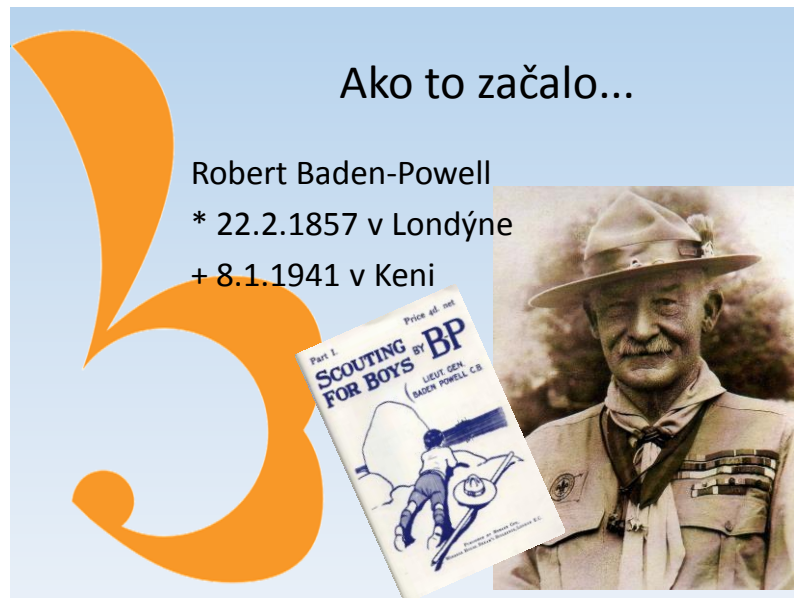

Obrázok 1: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 1

Skauti nepredávajú sušienky ako v amerických filmoch, ani nerobia také extrémne veci ako Bear Grylls vo svojich filmoch. Ich hlavnou náplňou je budovať pozitívny vzťah k prírode, vedieť v nej prežiť a orientovať sa, vychovať dobrého človeka, ktorý sa správa podľa skautského zákona. Takže skauting je mládežnícka organizácia, v ktorej sa mladí ľudia akejkoľvek rasy či náboženstva stretávajú každý týždeň na tzv. družinokách, chodievajú na výlety a tábory v prírode. Dodnes sa teší veľkej popularite aj na Slovensku a hlavne v regióne Zlaté Moravce, kde sa počet registrovaných stále pohybuje okolo 100 členov. Dnes si však povieme niečo viac o jeho histórii, aký význam mal pre zlatomoravský región a čo tu zanechal.

Expozičná fáza (25 min):

Počas expozičnej fázy budú žiaci pozorne počúvať výklad učiteľa/ky a sledovať prezentáciu. Popri výklade sa bude učiteľ/ka pýtať kontrolné otázky, aby vedel, či dávajú pozor, prípadne ich bude upozorňovať, čo si majú všimnúť na obrázkoch v prezentácii. Do zošita si zapisujú poznámky podľa vlastnej potreby.

Obrázok 2: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 2

Za myšlienkou skautingu stojí muž z Anglicka, menom Róbert Baden-Powell, ktorého môžete vidieť na obrázku. V roku 2007 oslavoval skauting 100 rokov, takže vie mi niekto povedať, kedy sa oficiálne začalo hnutie rozvíjať?

- predpokladaná odpoveď: 1907

Skauting začal púť dejinami v roku 1907, kedy sa uskutočnil aj prvý skautský tábor na ostrove Brownsea na juhu Anglicka. Zúčastnilo sa ho 10 chlapcov z bohatých rodín a 10 z chudobných rodín, ale aby zakryl medzi nimi rozdiely, niečo zaviedol. Ako na vás pôsobí muž z obrázku? Čo má oblečené?

- predpokladané odpovede: Má oblečenú uniformu, rovnošatu a pôsobí milo, starootcovsky...

Má na sebe skautskú rovnošatu, ktorú navrhol, aby sa chlapci medzi sebou nerozlišovali, či sú chudobní alebo bohatí. Má na nej aj vojenské vyznamenania, keďže bol vojacom. V armáde sa preslávil hlavne v bojoch v Indii a v Južnej Afrike. Do

Británie sa vrátil nielen ako hrdina, ale vo veku 43 rokov aj ako najmladší anglický generál. Stopovacie vedomosti a znalosti o prírode využil neskôr v skautingu, ktoré zaujali mladých chlapcov. Všetky skúsenosti ako sa má správať zved, spísal do knihy s názvom „Scouting for Boys“ (Skauting pre chlapcov).

Obrázok 3: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 3

Len štyri roky po vzniku skautingu v Británii sa jeho myšlienka dostala aj k nám, vtedy ešte do Rakúsko-Uhorska, vďaka stredoškolskému profesorovi telocviku v Prahe. Pozná niekto muža na obrázku? A v ktorom roku priniesol skauting do českých krajín?

- predpokladané odpovede: Nepoznáme toho muža, ale bolo to v roku 1911 (1907+4=1911)

Bolo to presne v roku 1911 a priekopníkom skautingu bol Antonín Benjamín Svojsík, ktorý sa stal aj prvým československým náčelníkom. Môžete ho vidieť na obrázku. Na skautské hnutie, ktoré sa rozvíjalo v Británii, ho upozornil prvý československý prezident. Kto to bol?

- predpokladané odpovede: Tomáš Garrigue Masaryk

Presne tak, upozornil ho na to T. G. Masaryk. Svojsík išiel do Británie zistiť niečo viac o skautingu a v lete spomínaného roku 1911 uskutočnil podobný tábor ako Baden-Powell. Nasledujúci rok Antonín Benjamín Svojsík založil skautský oddiel na

žičkovskom reálnom gymnáziu v Prahe. Na území dnešného Slovenska bol prvý skautský oddiel založený v roku 1913 v Komárne.

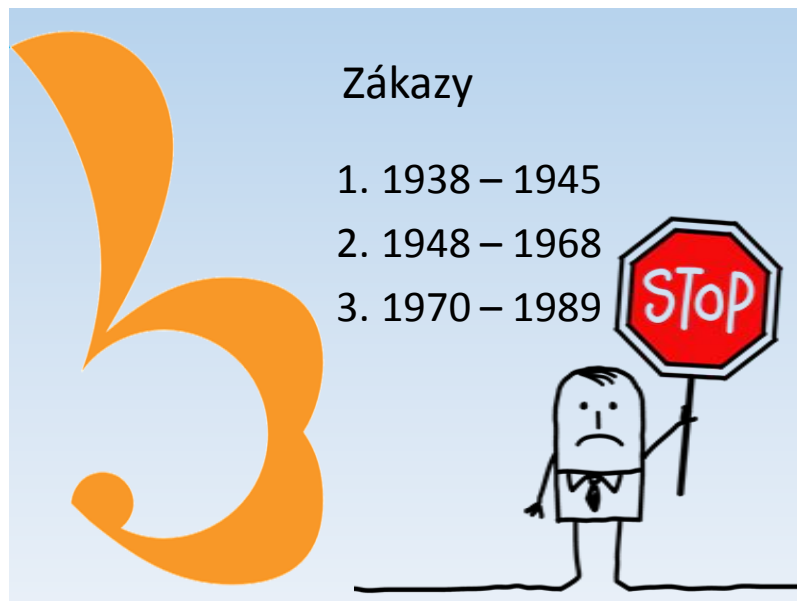

Obrázok 4: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 4

Základné poznatky o tom, ako sa skauting dostal do Československa sme si už povedali. Po prvej svetovej vojne sa myšlienka skautingu naplno rozvíjala a vznikla hlavná skautská organizácia - Zväz junákov a skautov republiky Československej (ZJS-RČS). Prečo junákov a čo to znamená?

- predpokladané odpovede: Junák je mladý muž...

Musíme si uvedomiť, že sme v období po prvej svetovej vojne, po zániku Rakúsko-Uhorska, kedy sa dávajú do popredia národné požiadavky. Skaut bolo príliš anglické, preto sa vedenie snažilo nájsť aj nejaký československý ekvivalent, teda do názvu zakomponovali obe alternatívy aj junák aj skaut. Pod týmto zväzom vystupovali rôzne skautské organizácie na základe náboženského či menšinového, ale nás bude zaujímať hlavne Slovenský katolícky skauting (SKS), ktorý v roku 1928 založili kresťania katolíci. Hlavným vodcom sa stal Jozef Lukačovič, ktorého neskôr vymenil Alojz Macek. Tieto mená budeme potrebovať na nasledujúcej hodine.

Obrázok 5: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 5

Nie všetko bolo vždy ružové a ideálne. Skautskú organizáciu považovali niektoré režimy za nepriateľskú kvôli ich demokratickým zásadám. Na území dnešného Slovenska boli zatiaľ 3 zákazy činnosti skautov. Skúste povedať, ktorým režimom všeobecne mohol skauting prekážať?

- predpokladané odpovede: fašizmu, nacizmu, komunizmu.

Prvý zákaz bol počas obdobia slovenského štátu v rokoch 1939-1945. Vtedy bola povolená iba jediná mládežnícka organizácia Hlinkova mládež. Po 2. svetovej vojne došlo k obnoveniu skautingu, ale len do roku 1948, kedy sa k moci dostala komunistická strana. Československí skauti boli včlenení do Československého svazu mládeže. Na krátko obnovil činnosť v rokoch 1968-1970, no znova bol komunistickou stranou zakázaný. Po 17. novembri 1989 bola činnosť skautingu u nás opätovne obnovená a funguje až dodnes. Každý z vás si predstavte, že máte niečo naozaj radi, napr. hru na nejaký hudobný nástroj, nejaký šport a pod. Zrazu vám niekto povie, že to už nemôžete robiť, prestali by ste? Čo by ste urobili?

- predpokladané odpovede: Pokračoval/a by som v tom, predsa zakázané ovocie chutí najlepšie, veď nikto nevie, čo robím doma... Nepokračoval/a by som, predsa je to zákaz, ten treba rešpektovať, na značku stop musí auto zastaviť...

Túto otázku si zapamätajte, bude hlavnou témou budúcej hodiny.

Obrázok 6: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 6

Po teoretickom úvode sa už presunieme do Zlatých Moraviec. V okrese Zlaté Moravce sa skauting začal rozvíjať v tridsiatych rokoch dvadsiateho storočia. Postupne vznikali skautské oddiely priamo v Zlatých Moravciach a neskôr aj neďalekých Topoľčiankach. Pôsobil tu hlavne slovenský katolícky skauting, či už chlapčenský, ale aj dievčenský oddiel. Neskôr sa založil aj zväzový skauting v spolupráci s profesormi na štátnom reálnom gymnáziu v Zlatých Moravciach, dnes gymnázium Janka Kráľa. Prečo v spolupráci s nimi? Kto ešte šírili skauting?

- predpokladané odpovede: predstavovali inteligenciu, skauting sa šírili z Čiech, lebo českí profesori prišli učiť na územie Slovenska. Ešte ho mohli šíriť knihy, lebo bol aj katolícky skauting.

Slovenský katolícky skauting šírili hlavne kňazi alebo profesori náboženstva, ako bol prof. Lukačovič – zakladateľ SKS alebo jednoducho profesori, lebo predstavovali inteligenciu – napr. Svojsík a profesori z gymnázia v Zlatých Moravciach. Ku katolíckym skautom v Zlatých Moravciach patrila rodina školského inšpektora Jozefa Ozábala, ktorý mal 10 detí – 7 synov a 3 dcéry. Skautingu sa venovala hlavne mužská časť rodiny a rozvíjali ho v čase, keď bývali v Zlatých Moravciach, ale aj potom. Skautingu sa aktívne venovali hlavne 6 synovia – Vlado, Ladislav, Ján, Jozef, Ivan a Ľudovít, ktorých môžete vidieť na fotke v skautských rovnošatách.

Obrázok 7: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 7

Lord Baden-Powell vybral pre skautov symbol ľalie. Takúto heraldickú ľaliu vidíme na prvom obrázku. Prečo vybral práve ľaliu? Čo všeobecne symbolizuje?

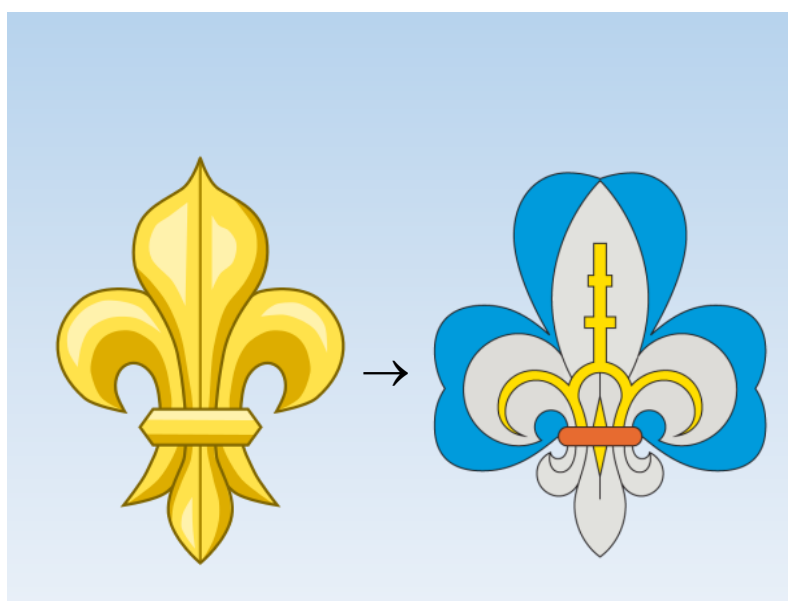
- predpokladané odpovede: čistotu, lásku, krásu,...

Na starých mapách označovala sever. Dokonca sa vyskytuje na rôznych erboch šľachtických rodov, kde symbolizuje čistotu. To znamená, že skauting má ukazovať správny smer a ako hovorí posledný bod skautského zákona: „Skaut je čistý v myšlienkach, slovách a skutkoch.“ Ďalej môžete vidieť znak SKS v strede horného radu, ľaliu doplnenú dvojkřížom. Neskôr skautov z SKS nazývali skauti zlatého kříža, podľa toho, že zlatý kříž mali pod ľaliou, aby sa odlišili od zväzových skautov. Na obrázku ľalie skautov zlatého kříža môžete vidieť aj ich pozdrav: „Na stráž!“, ktorému sa budeme neskôr ešte venovať. Dva spodné obrázky predstavujú terajšie svetové organizácie skautov pre chlapcov (vľavo WOSM = world organisation for scouts movement) a dievčatá (vpravo WAGGGS = world association of girl guides and girl scouts).

Obrázok 8: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 8

Prečo je znak skautov významný v súvislosti so Zlatými Moravcami? Ako som povedala, pôsobili tu bratia Ozábalovci a spomedzi synov spomeniem druhorodeného Ladislava. Bol inštruktorom lesnej školy SKS a zaujímal sa hlavne o prácu s vlčatami – malými skautmi. Bol výtvarne a technicky nadaný, a tak kreslil rôzne skautské pohľadnice a ilustrácie. V čase prvého zákazu skautingu bol v rokoch 1939-1945 členom Hlinkovej mládeže. Po vojne v roku 1945 vytvoril technický výkres, parametre nového znaku Slovenského skautingu spolu s ďalšími skautmi. Tento znak sa dodnes využíva ako sľubový odznak.

Obrázok 9: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 9

Každá krajina, v ktorej sa skauting sformoval, si osvojila ľaliu ako symbol, avšak bol prispôsobený daným podmienkam. Čo si myslíte, aké štátne symboly boli dosadené do slovenskej skautskej ľalie?

- predpokladané odpovede: dvojkříž, trojvřšie...

Na obrázku môžete vidieť zmenu heraldickej ľalie na slovenskú skautskú ľaliu. V znaku slovenských skautov je viacero symbolov, ktoré si teraz vysvetlíme. Vidíte tu ľaliu a trojlístok v pozadí, ktorý znamená spojenie so svetovou organizáciou skautiek, keďže ich symbolom je trojlístok. Trojka je magické číslo, ktoré sa tu opakuje viackrát. Tri listy ľalie pripomínajú tri body skautského sľubu a v strednom liste sa nachádza magnetická strelka kompasu, ukazujúca celoživotnú cestu priamo vpred. Ak sa skaut odchýli od správnej cesty, ktorú naznačuje strelka kompasu, dva postranné listy ľalie, ktoré sa stáčajú koncami ku stredu znaku, symbolizujú návrat na správnu cestu. Červená páska svornosti v strede, ktorá obopína ľaliu, je symbolom bratstva skautov celého sveta. Slovenskú ľaliu dopľňa znak Slovenska – dvojkříž na trojvřší.

Učiteľ môže sľubový odznak názorne demonštrovať na skautskej kořeli, prípadne ho môže dať žiakom aj kolovať.

Obrázok 10: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 10

Boli ste už niekedy na neďalekom hrade Hruřov? Krásna príroda tam učarovala aj T. G. Masarykovi, ktorého uvidíte na nasledujúcom videu (3:13 – 5:30). Zároveň odpovedzte na nasledujúce otázky:

1. Z ktorého storočia pochádza hrad?

13. storočie

2. S kým trávil čas T. G. Masaryk na Hrušove?

Dcéra Oľga, jej synovia Herbert a Leonard, generál Stanislav Čeček, predseda vlády František Udržal menovite spomenutí a mnohí iní.

3. Aké boli obľúbené činnosti Masaryka?

opekanie kukurice, prechádzky, oddychovanie v prírode

Obrázok 11: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 11

Medzi dôležité pamiatky v okrese Zlaté Moravce patrí hrad Hrušov, kde svoj voľný čas trávil aj prvý prezident ČSR, Tomáš Garrigue Masaryk. Prečo rád chodieval do tohto okolia?

- predpokladané odpovede: Topoľčianky boli letným sídlom prezidenta.

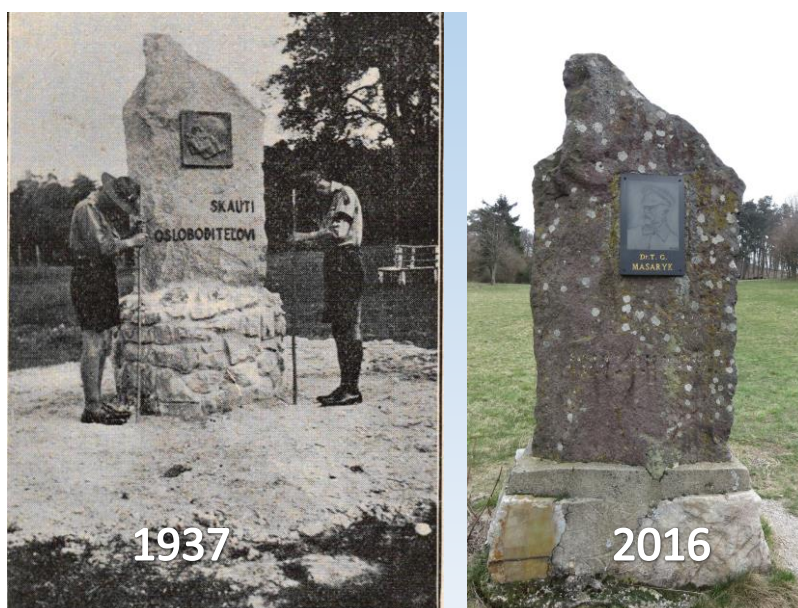
Keďže bol zámok v Topoľčiankach letným sídlom prezidenta, rád objavoval krásy okolitej prírody. Takto mu učaroval aj hrad Hrušov a keďže už vtedy bol hrad v zlom stave, sám prezident v roku 1930 nariadil konzerváciu a opravu ruín hradu. Dnes v tejto snahe pokračuje OZ Leustach.

Prečo hovoríme o Masarykovi v súvislosti so skautmi?

- predpokladané odpovede: podporoval ich, upozornil Svojsíka na skauting v Británii, aj on sa stal skautom...

Prezident Masaryk sa stal protektorom skautov, teda ochrancom a veľkým podporovateľom tohto hnutia. Niekedy skauti pomáhali pri oficiálnych návštevách prezidenta. V dnešnej dobe sa skautský zbor v Topolčiankach na základe tradície volá – 41. zbor T. G. Masaryka Topolčianky.

V pozadí fotky z videa môžete vidieť starú hrušku, pod ktorou prezident rád sedával. Túto hrušku si skauti veľmi cenili a označili ju za totemovú hrušku skautov. Po smrti T. G. Masaryka si jeho pamiatku uctili stavbou pamätníka neďaleko tejto totemovej hrušky. Pamätník stále stojí, hoci s menšími zmenami, ale totemová hruška už momentálne neexistuje.

Obrázok 12: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 12

Od 3.10.1937 je lúka pod zrúcaninou hradu Hrušov obohatená o pamätník venovaný pamiatke obľúbeného prezidenta – Osoboditeľa a protektora skautov T. G. Masaryka. Zároveň sa považuje za jeho prvý posmrtný pamätník, lebo bol vztýčený už 19 dní po jeho smrti. Už viete kedy a kde bol postavený, teraz si ho skúsme spoločne opísať. Ako vyzerá?

- predpokladané odpovede: je to veľký kameň, je na ňom podobizeň Masaryka, bol na ňom nápis, je už trochu ošarpaný...

Pamätník má tvar andezitového obelisku, na ktorom bol reliéf prezidenta a bronzový nápis „SKAUTI OSLOBODITEĽOVI“. Pôvodný reliéf spolu s nápisom zmizli už dávno, ale pamiatka na prezidenta a skautov zostala. V roku 2000 bola na obelisk pripevnená nová podobizeň Masaryka ako aj pôvodný nápis. Písmená sa opäť po čase zničili. Ale na zadnej strane pamätníka je dodnes rozoznateľný znak skautov. Pamätáte si, aký to je a čo symbolizuje?

- predpokladané odpovede: ľalia a symbolizuje správny smer a čistotu.

Pamätník dali postaviť skauti a aj jeden skaut bol jeho tvorcom. Bol to profesor na gymnáziu – Jindřich Severa. Slávnostného odhalenia sa zúčastnil aj náčelník skautov v Československu. Kto to bol?

- predpokladané odpovede: A. B. Svojsík.

Na slávnostnom odhalení pamätníka sa zúčastnil nielen náčelník A. B. Svojsík, ale aj riaditeľ gymnázia v Zlatých Moravciach Dr. František Skovajsa, takisto bol skautom. A mnohí ďalší predstavitelia škôl, spolkov či úradov.

Fixačná a diagnostická fáza (15 min):

Žiaci na základe výkladu odpovedajú samostatne na otázky. Po samostatnej práci si odpovede spolu skontrolujeme.

Obrázok 13: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 13

Správne odpovede:

- Pamätník si objednali skauti zo Zlatých Moraviec a Topoľčianok na pamiatku prvého prezidenta ČSR, T. G. Masaryka.
- Financovali ho skauti.
- Zhotovil ho profesor štátneho reálneho gymnázia v Zlatých Moravciach a skaut Jindřich Severa.
- Pamätník musel byť vynesенý na kopec pod Hrušovom.
- Pamätník bol postavený v roku 1937 po smrti T. G. Masaryka.
- Pamätník bol reštaurovaný v roku 2000, lebo pôvodný reliéf a nápis boli zničené.

Obrázok 14: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 14

Správne odpovede:

- Tomáš Garrigue Masaryk – prvý prezident ČSR, protektor skautov.
- Antonín Benjamín Svojsík – zakladateľ skautingu v ČSR, náčelník.
- Jindřich Severa – profesor štátneho reálneho gymnázia v Zlatých Moravciach, skaut, zhotoviteľ pamätníka.
- Ladislav Ozábal – skaut, tvorca návrhu slovenskej skautskej ľalie.
- František Skovajsa – riaditeľ štátneho reálneho gymnázia v Zlatých Moravciach, skaut.

Na záver učiteľ/ka rozdelí žiakov na 3 skupiny po 7 ľudí. Každá skupina bude predstavovať skupinu reportérov a novinárov, ktorá sa zaujíma o históriu skautingu v regióne. Presunú sa v čase do roku 1937, avšak s dnešnými technickými vymoženosťami a ako zvedaví novinári sa zúčastnia rekonštrukcie odhalenia pamätníka pod Hrušovom. V skupine by mali byť zapisovatelia, fotografi a kameramani. Ako výstup z nasledovnej vychádzky budú musieť vytvoriť krátku reportáž či už do školského časopisu alebo do televízie. Po skončení rekonštrukcie sa môžu pýtať otázky priamych aktérov, ktorí sa na tomto projekte podieľali.

3.2 Vychádzka - realizačná fáza

Dejepisná vychádzka je určená pre žiakov 9. ročníka Základnej školy v Topoľčiankach. Uskutoční sa po prebratí 2. tematického celku „Medzivojnová Európa“¹⁵³. Cieľom vychádzky je oboznámiť žiakov o činnosti skautského hnutia v našom regióne v medzivojnovom období a dopad politických zmien na spolky a organizácie počas 2. svetovej vojny na konkrétnom príklade skautingu.

Počas vychádzky si žiaci budú robiť poznámky ako prebiehala slávnosť odhaľovania pamätníka. Na záver dostanú pracovný list, ktorý bude zahŕňať základné informácie či už z predchádzajúcej hodiny alebo priamo z vychádzky. Následne môžu pracovný list využiť v príprave reportáže.

Základné informácie

Názov vychádzky: Po stopách skautingu...

Trieda: 9. ročník

Plánovaný počet účastníkov: 21 žiakov, 1 učiteľ/ka

Výchovné ciele: Žiak spoznáva a obdivuje prírodné krásy v okolí, buduje si pozitívny vzťah k prírode a chráni ju.

Hlavný vzdelávací cieľ: Žiak vie vysvetliť a stručne zhrnúť slávnosť odhaľovania pamätníka.

Vedľajší vzdelávací cieľ: Žiak vie napísať krátku správu o odhaľovaní pamätníka.

Spôsob dopravy: medzimestská hromadná doprava, pešo

Objekt vychádzky: pamätník T. G. Masaryka pod hradom Hrušov

Trasa: Zlaté Moravce – Skýcov – Hrušov

Počet kilometrov: 22 km autobusom (3 km pešo)

Cena za cestovné: 0,80 €

¹⁵³ Dejepis pre 9- ročník

Miesto stretnutia: Základná škola Topolčianky

Plánovaný časový harmonogram:

Stretnutie: 11:20 – po 4. vyučovacej hodine

Odchod autobusu: 11:40

Príchod pod Hrušov: 11:55

Výstup na Hrušov: 11:55 – 12:10

Rekonštrukcia udalosti spojená s úlohami: 12:10 – 13:05

Odchod na autobusovú zastávku: 13:05 – 13:20

Odchod autobusu: 13:20

Príchod do Topolčianok: 13:35

Podrobný priebeh vychádzky

Vychádzka začne pred budovou školy v Topolčiankach, kde sa stretneme. Po zistení presného počtu žiakov, si ich učiteľ/ka rozdelí na vopred stanovené skupiny. Povieme si organizačné pokyny a pravidlá a spoločne prejdeme na autobusovú zastávku.

Po vystúpení z autobusu na zastávke Skýcov, hrad Hrušov, sa sformujeme do skupín a začneme výstup na hrad Hrušov. Cesta je nenáročná prechádzka, počas ktorej budeme pozorovať krásy prírody naokolo. Vpredu pôjdu skauti v slávnostnom zástupe a za nimi žiaci ako reportéri. Keď vyjdeme k pamätníku T. G. Masaryka zreprodukujeme slávnosť odhaľovania pamätníka z roku 1937. Na túto reprodukciu som si pozvala spolubratov a spolusestry zo 41. zboru T. G. Masaryka, ktorí budú hrať jednotlivé významné osobnosti zúčastnené na slávnosti. Bude to len ilustračné, lebo vtedy sa tam zúčastnilo viacero významných osobností, ale aj bežných občanov, preto sa to budem snažiť poňať čo naj dôveryhodnejšie podľa dostupných prameňov. Vybrala som hlavné body na navodenie atmosféry, dôležité akty, čo sa tam udiali a tie, ktoré nám pomôžu pri nasledovnej hodine.

Program odhaľovania pamätníka:

Učiteľ bude uvádzač, ktorý bude postupne predstavovať jednotlivé osobnosti, majúce príhovor a bude žiakov sprevádzať programom. Jeho slová sú písané kurzívou.

1. Štátna hymna Československej republiky a vztyčovanie vlajky

Štátnu hymnu vtedy spieval zbor Žitavan. Skauti stoja v skautskom pozore a ostatní v pozore, na prejav úcty štátnemu symbolu. Pre potreby rekonštrukcie sa využije mp3 nahrávka z internetu. (<https://www.youtube.com/watch?v=17Mn18K7shk>)

Túto pietnu spomienku otvoril zbor Žitavan, pod vedením školského inšpektora Jozefa Ozábala, následne k účastníkom prehovoril riaditeľ štátneho reálneho gymnázia v Zlatých Moravciach, Dr. František Skovajsa.

2. Príhovor Dr. Františka Skovajsa

(príhovor je voľnou rekonštrukciou autorky diplomovej práce a nezhoduje sa s reálnym príhovorom pána riaditeľa.)

„Drahí prítomní,

vítam medzi nami náčelníka Zväzu junákov a skautov RČS, Antonína Benjamína Svojsíka, dekana Jakoboviča, zhotoviteľa pamätníka a okresného spravodajcu prof. Jindřicha Severu, prof. Dudíka, starostov obcí, prítomných skautov, ale aj Vás všetkých.

Zišli sme sa dnes, 3. októbra roku Pána 1937, pri smutnej udalosti, kedy si spomíname na nášho prezidenta – Osloboditeľa, na protektora skautov, na veľkého štátnika – Tomáša Garriguea Masaryka. Nezabudnuteľný dojem zanechal v srdciach tých, ktorí ho poznali, bude sa spomínať každé jeho slovo, ktoré povedal, každý krok, ktorý urobil v tom či onom kraji vlasti československej.

Jeho osoba je úzko spätá s našim krajom, lebo práve Topoľčianky boli jeho letným sídlom, kde rád trávil svoj voľný čas. Tu ho očarila príroda, impozantné múry hradu Hrušov a práve pod touto pamiatkou zašlej slávy našiel pokoj pre svoje myšlienky, úsmev pre svojich najbližších a pod starou hruškou na brezovej lavičke oddych pre svoje telo. Len pár krokov od tejto živej pamiatky na prezidenta – Osloboditeľa sme sa rozhodli ako skauti postaviť pamätník, aby jeho pamiatka v tomto malebnom kraji zostala večná.

Teraz prof. Jindřich Severa, zhotoviteľ pamätníka, odhalí svoje dielo. “

3. Odhaľovanie pamätníka

Počas odhaľovania pamätníka jeho zhotoviteľom Jindřichom Severom spieval zbor Žitavan pieseň *Zmráka sa*. Opäť sa využije mp3 nahrávka z internetu. (http://www.slovackizavod.org.rs/sites/slovackizavod.org.rs/files/flash/audio/zmraka_sa_stmieva_sa.mp3)

Ďakujem prof. Severovi za odhalenie a zboru Žitavan za precítené spievanie. Teraz by som poprosila náčelníka Zväzu junákov a skautov RČS, Antonína Benjamína Svojsíka o pár slov.

4. Príhovor Antonína B. Svojsíka

„Milé sestry a bratia, drahí prítomní,

pred pár dňami sme sa rozlúčili s významnou osobou, s naším protektorom, s T. G. Masarykom. Bol to skromný človek, výnimočný štátnik, nezabudnuteľná osoba. S vrúcny srdcom sa zaujímal o osud našich národov, našej republiky a venoval tomu celý svoj život.

Bol to práve T. G. Masaryk, ktorý ma upozornil na nové hnutie, ktoré sa rozvíja v Británii a aj na jeho podnet som išiel do Británie a stretol som sa so zakladateľom skautského hnutia s R. B. Powellom. Aj vďaka nemu tu môžeme dnes stáť ako skauti, ktorých mal tak úprimne rád. Naozaj pre nikoho neurobil T. G. Masaryk toľko, ako práve pre mládež, ktorej nebol len púhym učiteľom v mladosti, ale i skúseným ukazovateľom jej vstupu do života praktického. A presne toto nás má skauting učiť. Nech je nám všetkým príkladom!“

5. Ďalšie príhovory (starostov obcí, miestnych kňazov a podobne)

Ďakujem náčelníkovi Zväzu junákov a skautov RČS, Antonínovi Benjamínovi Svojsíkovi. Nasledovali aj ďalšie príhovory, ale pre malý počet hercov – dobrovoľníkov som vybrala len tieto dva najdôležitejšie. A teraz už môžeme prejsť ku kladeniu vencu a kvetov.

6. Kladenie vencov

7. Sľub nováčikov náčelníkovi A. B. Svojsíkovi

Pri takýchto významných udalostiach sa skauti – nováčikovia zvyknú pripraviť aj na sľub. Pred samotným aktom sľubu museli zložiť nováčikovskú skúšku z teoretických a praktických vedomostí o skautingu. V tento významný deň zložili svoj sľub do rúk náčelníka Antonína Benjamína Svojsíka.

Dve dievčatá – nováčikovia pôjdu sľubovať. Keďže je to slávnostný akt, stojí sa v pozore, sľubujúci sa jednou rukou chytia vlajky, a druhou rukou kríža a hovoria sľub: „Sľubujem na svoju česť, že sa s pomocou Božou vynasnažím ako len najlepšie viem, plniť povinnosti voči Bohu, cirkvi, vlasti Republiky Československej a národu svojmu a slúžiť im v každom čase, plniť si povinnosti vlastné a zachovávať skautský zákon a duševne i telesne pomáhať bližnému v každej okolnosti!“

8. Pieseň *Kto za pravdu horí*

Na záver sa A. B. Svojsík poďakuje všetkým prítomným za slávnosť a zbor Žitavan to zakončí hymnickou piesňou: *Kto za pravdu horí*. (<https://www.youtube.com/watch?v=MpDE7QLQW9Y>)

9. Vysadenie hrušky

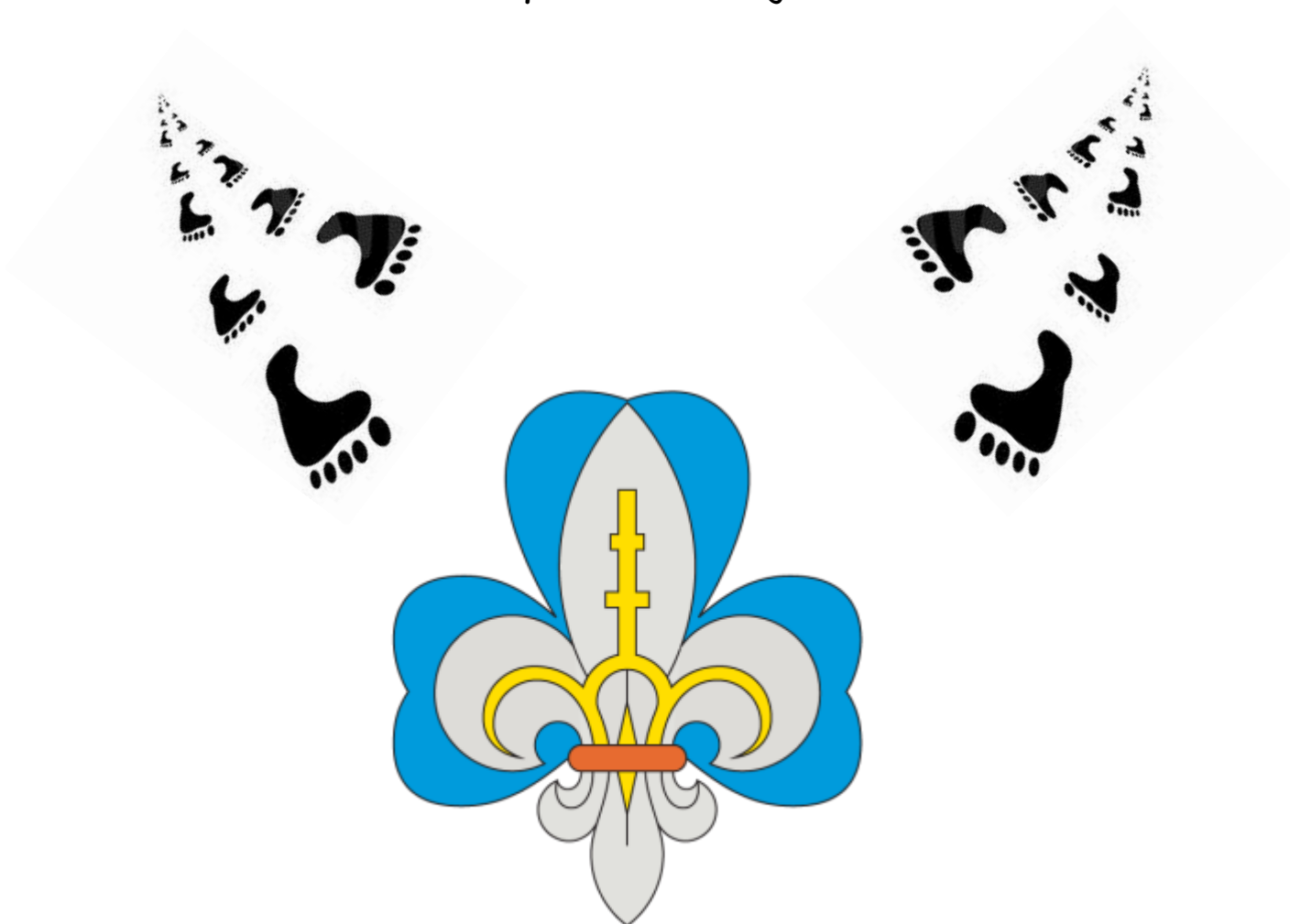
Keďže stará hruška, pod ktorou prezident Masaryk sedával, už neexistuje a pre skautov je typické, že chránia prírodu a snažia sa ju zachovať pre budúce generácie, tak v rámci environmentálnej výchovy vysadíme nový strom – hrušku a tým obnovíme tradíciu totemovej hrušky topolčianskych skautov.

Následne im rozdám pracovné listy, ktoré budú musieť sami vyplniť. Po vyplnení pracovných listov to bude pre nich pomôcka k vytvoreniu reportáže a bude im to slúžiť aj ako poznámky.

Ak ešte zostane trochu času, prejdeme sa po okolí, pozrieme si aj zrúcaninu hradu Hrušov a zídeme späť k autobusovej zastávke. Pred nástupom skontrolujem, či sme všetci a pôjdeme naspäť do Topolčianok, kde sa všetci rozídeme domov.

3.2.1 Pracovní list

Po stopách skautingu...

(dejepisná vychádzka)

Meno:

Dátum:

Hodnotenie:

1. Kto bol kto? A podčiarknite tých, ktorí boli prítomní pri odhaľovaní pamätníka.

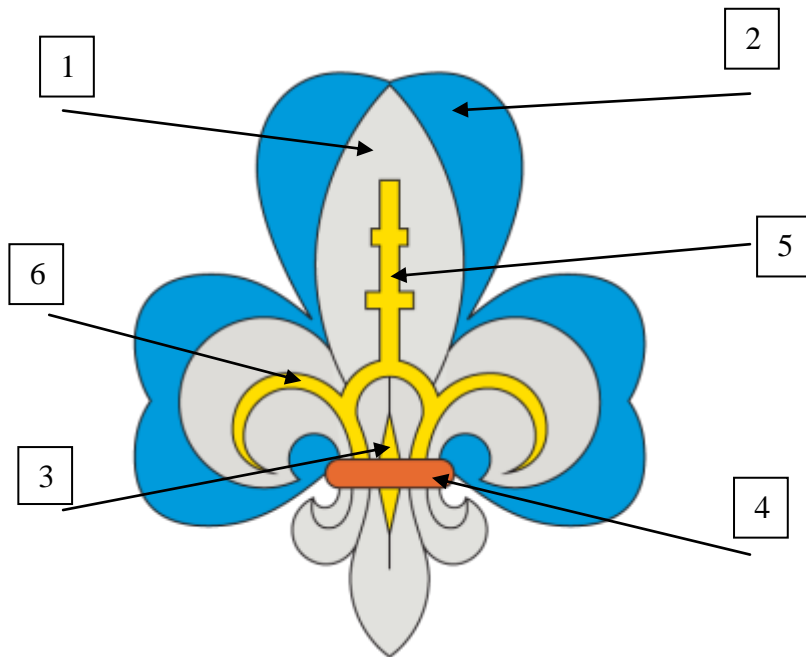
1. Tomáš Garrigue Masaryk	a. riaditeľ gymnázia v Zl. Moravciach
2. Antonín Benjamín Svojsík	b. prvý prezident ČSR
3. Jindřich Severa	c. spoluautor slovenskej skautskej ľalie
4. Ladislav Ozábal	d. tvorca pamätníka
5. František Skovajsa	e. náčelník Zväzu junákov a skautov ČSR

2. Opravte chyby.

Nielen na zrúcanine Hrušova, ale aj na pamätníku sa podpísal zub času. Najskôr zmizli písmená z nápisu „*SKAUTI BUDITEĽOVI*“, neskôr bronzová busta. Prvý neúspešný pokus o obnovu pamätníka druhému prezidentovi ČSR bol v roku 1968, kedy sa zišli študenti ale aj dospelí pri pamätníku. Bol to tichý súhlas proti obnovenej neslobode pri ktorom recitovali básne napríklad od Janka Kráľa.

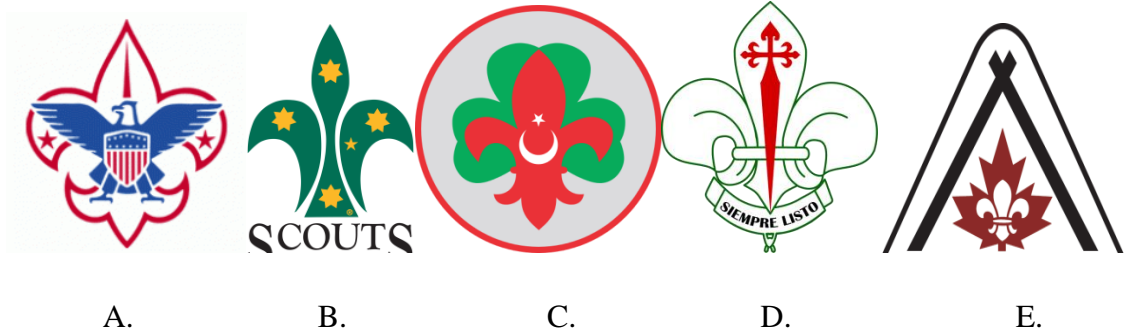
Avšak pamiatka na Beneša nezmizla, na skale bola v roku 1990, pri príležitosti 150. výročia narodenia prvého prezidenta ČSR, osadená nová podobizeň T. G. Masaryka spolu s nápisom. Nápis bol po čase znova zničený, no pamiatka na prvého prezidenta a Hlinkovu mládež zo Zlatých Moraviec a Topoľčianok nezanikla. Dodnes je tento pamätník symbolickým miestom skautov, pri ktorom sa konajú skautské či vlčiacke a včielkarske sľuby, alebo sľuby oddielovej rady.

3. Opíšte časti skautskej Palie a vysvetlite ich.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
- 5.+6. _____

4. Bonusová úloha – skúste identifikovať skautské organizácie iných štátov podľa ich štátnych symbolov.

5. Dokreslite dobovú fotografiu, tak ako to vyzerá dnes (prípadne, odfoťte to pod tým istým uhlom a v počítači to spojte do jednej fotky) a popíšte rozdiely na pamätníku, ale aj v okolí.

1. Kto bol kto? A podčiarknite tých, ktorí boli prítomní pri odhaľovaní pamätníka. (max. 9 bodov)

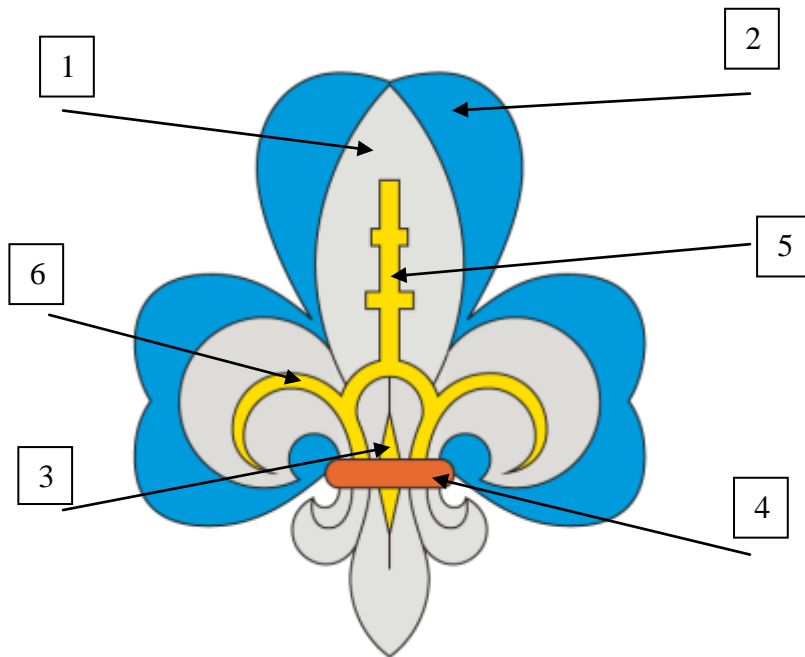
1. Tomáš Garrigue Masaryk	b. prvý prezident ČSR
2. <u>Antonín Benjamín Svojsík</u>	e. náčelník Zväzu junákov a skautov ČSR
3. <u>Jindřich Severa</u>	d. tvorca pamätníka
4. Ladislav Ozábal	c. spoluautor slovenskej skautskej Pálie
5. <u>František Skovajsa</u>	a. riaditeľ gymnázia v Zl. Moravciach

2. Opravte chyby. (max. 7 bodov)

Nielen na zručanine Hrušova, ale aj na pamätníku sa podpísal zub času. Najskôr zmizli písmená z nápisu „*SKAUTI OSLOBODITEĽOVI*“, neskôr **bronzový reliéf**. Prvý neúspešný pokus o obnovu pamätníka **prvému** prezidentovi ČSR bol v roku 1968, kedy sa zišli študenti ale aj dospelí pri pamätníku. Bol to tichý **protest** proti obnovenej neslobode pri ktorom recitovali básne napríklad od Janka Kráľa.

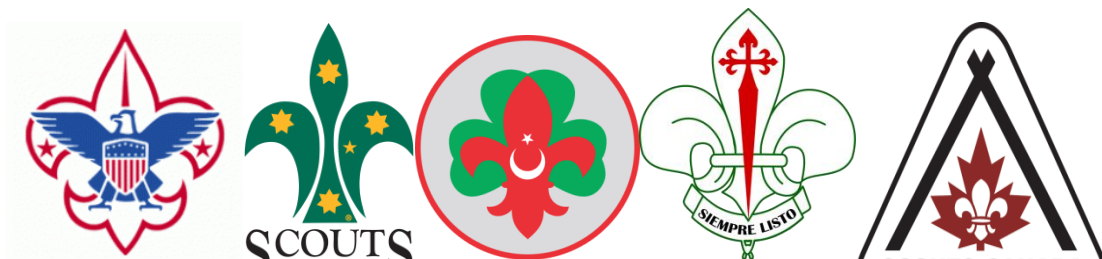
Avšak pamiatka na **Masaryka** nezmizla, na skale bola v roku **2000**, pri príležitosti 150. výročia narodenia prvého prezidenta ČSR, osadená nová podobizeň T. G. Masaryka spolu s nápisom. Nápis bol po čase znova zničený, no pamiatka na prvého prezidenta a **skautov** zo Zlatých Moraviec a Topoľčianok nezanikla. Dodnes je tento pamätník symbolickým miestom skautov, pri ktorom sa konajú skautské či vlčiacke a včielkarske sľuby, alebo sľuby oddielovej rady.

3. Opíšte časti skautskej Ľalie a vysvetlite ich. (max. 6 bodov)

1. Ľalia – 3 lístky Ľalie pripomínajú 3 body skautského sľubu
2. trojlístok – spojenie so svetovou organizáciou skautiek
3. strelka kompasu – ukazuje správnu celoživotnú cestu priamo vpred
4. páska svornosti – symbol bratstva skautov celého sveta
- 5.+6. dvojkríž na trojvrší – znak Slovenska

4. Bonusová úloha – skúste identifikovať skautské organizácie iných štátov podľa ich štátnych symbolov. (max. 5 bodov)

A.

USA

B.

Austrália

C.

Turecko

D.

Španielsko

E.

Kanada

5. Dokreslite dobovú fotografiu, tak ako to vyzerá dnes (prípadne, odfoťte to pod tým istým uhlom a v počítači to spojte do jednej fotky) a popíšte rozdiely na pamätníku, ale aj v okolí.

Na pamätníku sa zmenil reliéf, ktorý bol nahradený inou podobizňou T. G. Masaryka. Nápis a spodné obloženie kameňom sa tam už nenachádza. V okolí pomníka niektoré stromy narástli, iné tam už nie sú, ako napríklad totemová hruška skautov s brezovou lavičkou, pod ktorou T. G. Masaryk rád sedával.

3.3 Hodina po vychádzke

Hodina je zameraná na upevnenie si nadobudnutých vedomostí z predchádzajúcej hodiny a vychádzky a zároveň má motivovať žiakov k novému tematickému celku v učebnici „*Druhá svetová vojna*“¹⁵⁴, konkrétnejšie na život v slovenskom štáte, a to ako sa skautská mládežnícka organizácia založená na demokratických princípoch pretransformovala podľa politickej situácie do Hlinkovej mládeže.

Téma: Čo bolo potom...

Ročník: 9. ročník, základná škola

Vyučovacie metódy: práca s textom a dobovým prameňom, výklad, brainstorming, induktívna metóda aplikácie regionálnych dejín do svetových, riadená diskusia

Vyučovacie pomôcky: kópie článku z časopisu (príloha A), reportáže z vychádzky, powerpointová prezentácia

Výchovné ciele: Žiak si rozvíja kritické myslenie.

Hlavný vzdelávací cieľ: Žiak vie rozlíšiť rozdiely medzi mládežníckymi organizáciami pred slovenským štátom a počas neho.

Vedľajší vzdelávací cieľ: Žiak vie zhodnotiť svoju prácu počas vychádzky.

Fázy vyučovacej hodiny:

Organizačná časť – pozdrav, kontrola neprítomnosti a zápis do triednej knihy

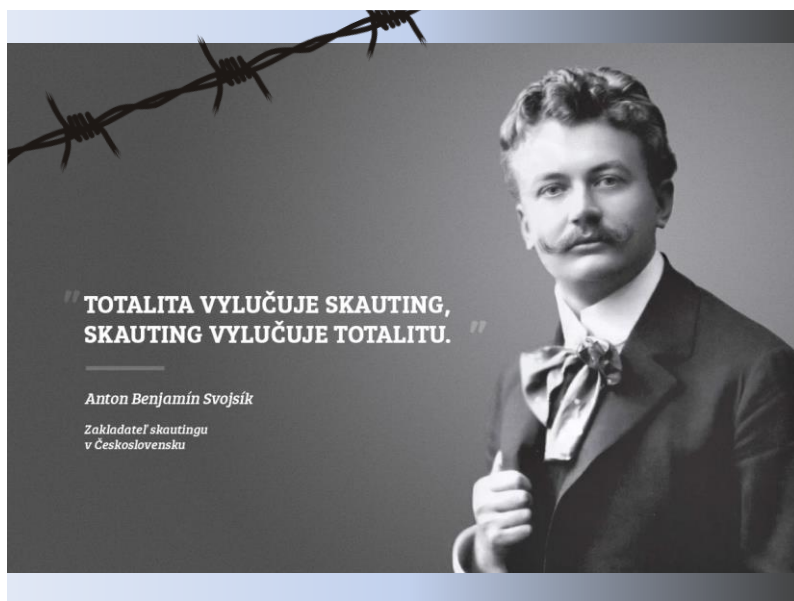
Motivačná (5 min): Počas motivačnej časti si prečítame originál článku o odhaľovaní pamätníka T. G. Masarykovi z časopisu *Bud' pripravený!* z roku 1937.

Hodnotiaca fáza (15 min):

Počas tejto fázy hodiny si porovnáme výstupy žiakov z vychádzky, ak budú mať videá, pozrieme si ich alebo vybraní žiaci prečítajú svoje reportáže. Učiteľ/ka spolu so žiakmi zhodnotí výsledné práce z viacerých strán, porovná ich a zapíše známky.

¹⁵⁴ KOVÁČ, D. et al.: Pátrame po minulosti, dejepis pre 9. ročník a 4. ročník gymnázia s osemročným štúdiom. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2012. ISBN 978-80-8120-189-9, s. 66-85

Expozičná fáza (15 min):

Obrázok 15: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 15

Poprosím nejakého dobrovoľníka, aby prečítal citát od Antonína Benjamína Svojsíka: „Totalita vylučuje skauting, skauting vylučuje totalitu.“ Toto povedal Svojsík po príchode zo Sovietskeho zväzu. Ako sme si už na predchádzajúcej hodine povedali, že skauting bol trňom v oku rôznym nedemokratickým režimom. Napríklad komunizmu v Sovietskom zväze alebo aj fašistickému slovenskému štátu, o ktorom si dnes povieme v spojitosti so skautingom.

Obrázok 16: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 16

Pred tým, ako budeme pokračovať v téme, musíme si zopakovať, čo sa udialo v roku 1938 na Slovensku.

Učiteľ/ka pomocou brainstormingu a rôznych otázok bude vyzývať žiakov k preopakovaniu si učiva z predošlých hodín, aby mohli na základe vedomostí pokračovať v téme. Učiteľ/ka môže klásť nasledovné otázky pre aktivizáciu žiakov:

Čo to bola mníchovská dohoda a kedy sa udiala?

- predpokladané odpovede: Mníchovská dohoda bola podpísaná 29. septembra 1938 v Mníchove najvyššími predstaviteľmi Nemecka, Talianska, Francúzska a Anglicka. Hovorí sa jej aj dohoda „o nás bez nás“, keďže tam nebol nikto z Československa. Rozhodla o odstúpení veľkej časti územia ČSR v prospech Nemecka.

Aká bola odpoveď Slovákov?

- predpokladané odpovede: Na Slovensku vzala do svojich rúk iniciatívu Hlinkova slovenská ľudová strana a v októbri vyhlásila slovenskú autonómiu.

Aký vzor presadzovala HSLS podľa Nemecka?

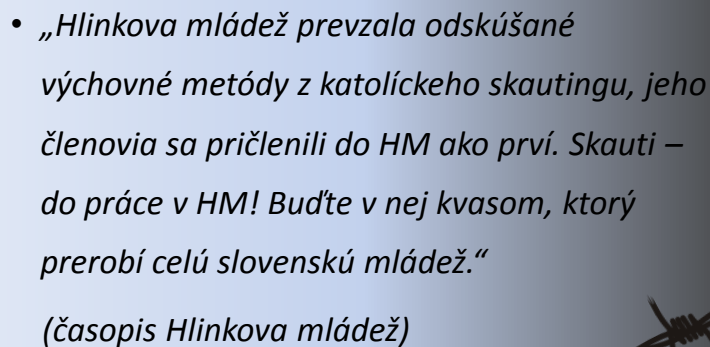
- predpokladané odpovede: Jeden národ, jedna strana, jeden vodca.

Akých čelných predstaviteľov HSLS poznáte?

- predpokladané odpovede: Jozef Tiso, Vojtech Tuka, Alexander Mach, Ferdinand Ďurčanský...

Ktorá jediná strana bola povolená počas slovenského štátu a ako sa nazývali jej polovojenské oddiely?

- predpokladané odpovede: HSLS a Hlinkova garda.

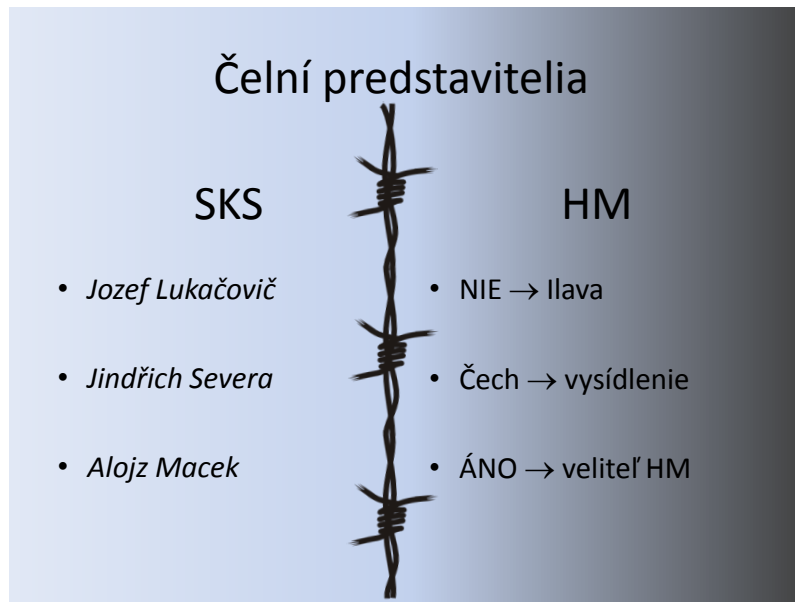
-
- „Hlinkova mládež prevzala odskúšané výchovné metódy z katolíckeho skautingu, jeho členovia sa pričlenili do HM ako prví. Skauti – do práce v HM! Budte v nej kvasom, ktorý prerobí celú slovenskú mládež.“
(časopis Hlinkova mládež)

Obrázok 17: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 17

V rámci Hlinkovej gardy vznikla Hlinkova mládež ako samostatný zbor a z nej mali chlapi, už vychovaní v ideológii HSLS, automaticky prestúpiť do Hlinkovej gardy. Tento vzor prebralo Slovensko z Nemecka, kde existovala podobná organizácia Hitlerjugend. Ale HM nevznikla len tak z ničoho nič. Na rozbehnutie činnosti potrebovali nejaký dobrý základ, nejakú dobrú, už fungujúcu, organizáciu a SKS bol tou najideálnejšou možnosťou. Prečo?

- predpokladané odpovede: Lebo združoval veľa mladých. Mnohí z členov HSLS pôsobili ako kňazi, napr. Jozef Tiso.

Áno, SKS mal v podstate tú smolu, že bol postavený na základoch kresťanstva, tak ako HSLS čerpala niečo z kresťanskej morálky, na ktoré sa často odvolávala aj štátostrana, mal prepracovanú a fungujúcu organizáciu a viacerí ľudia, vodcovia boli ochotní prejsť pod hlavičku HM. Niektorí prešli pod HM zo zisťných dôvodov, aby nemuseli odísť zo svojho pôsobiska, napr. učitelia, avšak niektorí odmietli, prípadne ani nemali možnosť sa rozhodnúť a režim ich zo Slovenska vyhnal. Teraz si ukážeme 3 príklady čelných predstaviteľov SKS a ich osudy po zmene režimu.

Obrázok 18: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 18

Minulú hodinu sme si povedali, že SKS založil profesor náboženstva Jozef Lukačovič a zároveň sa stal jeho náčelníkom. On odmietol vstup do HM, čo myslíte, čo sa s ním stalo?

- predpokladané odpovede: zabili ho, uväznili ho, ušiel do zahraničia...

Jozef Lukačovič bol donútený zmeniť svoje pôsobisko a bol prevelený na štátne reálne gymnázium v Zlatých Moravciach, kde v októbri išiel na bezplatnú zdravotnú dovolenku, no následne bol prepustený zo štátnych služieb a uväznený vo väznici v Ilave, kde boli väznení aj politickí väzni. Napriek tomu, že to bol človek vyznávajúci kresťanské myšlienky, nesúhlasil s prejavmi nového režimu a jeho predstavitelia ho perzekvovali.

Ako ďalší príklad si uvedieme zhotoviteľa pamätníka pod Hrušovom. Ako sa volal? Akej národnosti bol? Prečo učil v Zlatých Moravciach?

- predpokladané odpovede: Jeho meno bolo Jindřich Severa a bol Čech, lebo má v mene „ř“. Na začiatku Československej republiky chýbala v slovenskej časti inteligencia, úradníci, učitelia, a tak sem prichádzali českí učitelia.

Takto sa dostal v dvadsiatych rokoch aj prof. Severa do Zlatých Moraviec, lebo tu chýbali učitelia. Avšak po vyhlásení slovenského štátu museli všetci Česi zo Slovenska odísť, medzi nimi aj prof. Severa či riaditeľ Skovajsa. Ako dôvod ich odsunu do Protektorátu Čechy a Morava sa uvádzalo, že zaberajú pracovné miesta Slovákom. Uvoľnené pozície boli potom poskytované ľuďom lojálnym štátostrane. Príklad Severu

a Skovajsu vypovedá o tom, ako sa totalitný režim vysporiadal s českými učiteľmi, hoci boli na Slovensku už etablovaní a robili tu záslužnú prácu.

Ešte jeden príklad si povieme, presnejšie spomenieme meno Alojz Macek. O ňom ste ešte možno nepočuli, ale takisto bol čelným predstaviteľom SKS, bol krajiným podnáčelníkom SKS, vydal príručku *Katolícki skauti na Slovensku*. Čo myslíte, aký osud stihol jeho?

- predpokladané odpovede: Vstúpil do HM.

Alojz Macek vstúpil do HM a dokonca sa stal jej veliteľom. Už mal veľké skúsenosti s organizáciou skautov, ktoré využil v HM. Ale nie všetci, čo vstúpili do HM boli presvedčení o jej ideológii, niektorí vstupovali do HM, len preto, že museli, inak by mali problémy a mohli byť perzekvovaní, iní si zase mysleli, že budú pokračovať vo svojej predošlej skautskej činnosti len pod iným menom, ale hlavný rozdiel bol v tom, že skauting je založený na demokratických hodnotách a HM bola štátnou ideológiou riadená organizácia, ktorá mala vychovávať štátostrane oddaných občanov, ochotných za jej ideály obetovať aj život.

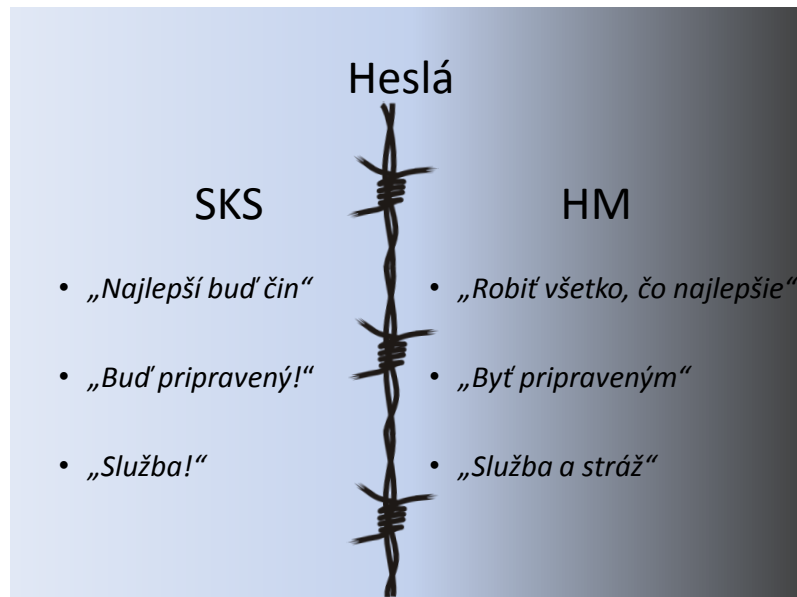
Obrázok 19: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 19

Keďže to bola organizácia, musela mať aj nejakú štruktúru. Ako som povedala skôr, SKS už bola fungujúca organizácia s rozbehnutou a overenou štruktúrou, na ktorú HM nadviazala. Povedzte mi rozdiely v organizáciách?

- predpokladané odpovede: Skauti a skautky sa premenovali na orlov a tatranky.

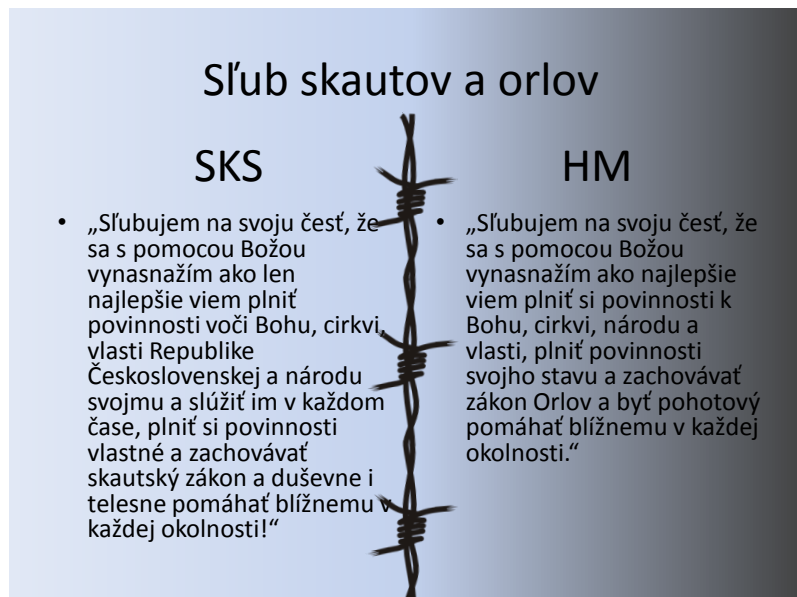
Roveri a roverky zase na junákov a devy.

Vedenie HM nepotrebovalo meniť už odskúšané delenie, stačilo len zmeniť názov, aby si to až tak nemýlili, aby bol viac slovenský a založený na slovenskej tradícii.

Obrázok 20: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 20

Pre každú vekovú kategóriu mali skauti rôzne heslá, aby v skratke charakterizovali ich prínos pre spoločnosť. Túto myšlienku HM takisto prevzala s malými zmenami.

Obrázok 21: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 21

Keď sme boli na Hrušove, boli ste svedkami skautského sľubu. Opíšte mi ho ako vyzeral.

- predpokladané odpovede: Dievčatá, skautky, predstúpili pred vlajku, kríž a náčelníka, jednou rukou chytili kríž, druhou vlajku a povedali slová sľubu. Potom im náčelník zablahoželal k vstupu do skautského hnutia, privítal ich medzi sestrami a bratmi.

A znenie sľubu si opäť môžete pripomenúť v prezentácii a zároveň ho porovnať so sľubom v HM. Aké sú v ňom rozdiely a prečo?

- predpokladané odpovede: V sľube HM nie je spomenutá republika Československá, lebo už bola republika rozdelená, a zachovávať skautský zákon tam tiež nie je, lebo je nahradený zákonom Orlov. Inak je veľmi podobný.

Obrázok 22: Snímka Powerpointovej prezentácie č. 22

Snímka 22 – Pozdrav „Na stráž!“

Aktuálnou a veľmi kontroverznou témou súčasnosti je pozdrav „Na stráž!“, ktorý ste už určite počuli. Pozdrav sa v dnešnej dobe spája s totalitným režimom slovenského štátu a považuje sa za propagáciu tohto režimu, lebo bol v oficiálnom pozdravom v tomto období. Používal sa v bežnom kontakte so zdvihnutou pravicom, ale aj v písomnom styku, a bol v podstate slovenským ekvivalentom k nemeckému „Sieg Heil!“. No pozdrav „Na stráž!“ najskôr začala používať Československá obec sokolská a od nich to prebrali katolícki skauti. Pre skautov znamenal tento pozdrav niečo viac – znamenal byť pripraveným, aby mohli pohotovo zakročiť v každej situácii a vedome robiť dobro. Pozdrav bol však zneužitý totalitnou mocou a nadobudol úplne inú

dimenziu, ako tomu bolo pôvodne. Z tohto dôvodu môže byť v súčasnosti jeho používanie považované za trestný čin šírenia extrémizmu.

Fixačná a diagnostická fáza (10 min):

Najskôr učiteľ/ka zadá úlohy, nechá žiakom 2 minúty na premyslenie a spolu si na ne odpovedia.

Uved'te 3 osudy predstaviteľ'ov, ako sa zmenila ich situácia po roku 1938.

Jinřich Severa – bol profesorom na štátnom reálnom gymnáziu v Zlatých Moravciach a takisto okresným spravodajcom. Keďže bol Čech, v roku 1938 musel z územia Slovenska odísť.

Alojz Macek – bol vodcom SKS, no v roku 1938 zostal lojálny režimu a stal sa hlavným veliteľom HM.

Jozef Lukačovič – založil SKS v Bratislave a najskôr sa stal jeho vodcom. Po roku 1938 odmietol vstúpiť do HM, preto bol prevelený na gymnázium do Zlatých Moraviec, avšak už po vzniku slovenského štátu bol uväznený v Ilave.

Na záver sa vrátíme k otázke z minulej hodiny, keď žiaci odpovedali na otázku, ktorá znela: Ak by im niekto zakázal robiť to, čo majú radi, čo by urobili? Pomocou tohto premostenia, učiteľ nastolí otázky pre žiakov, aby sa zamysleli, ako ľahko sa dá zneužiť hoci dobrá myšlienka v prospech nejakej politickej strany. Ako sa nevinní študenti a žiaci môžu nevedomky dostať do rúk štátnej moci a ako sa môže ich osud potom vďaka tomuto uberať zlým smerom. Do konca hodiny bude prebiehať riadená diskusia.

Záver

V diplomovej práci som sa snažila pripraviť dvoch vyučovacích hodín spojených s dejepisnou vychádzkou na tému skauting, jeho význam pre región a zneužitie skautskej myšlienky v období slovenského štátu.

V prvej kapitole som sa venovala teoretickým informáciám k danej téme. Vysvetľujem v nej históriu svetového, československého a regionálneho skautingu, opisujem symboly skautov, ktoré následne porovnávam so symbolmi Hlinkovej mládeže. V rámci regionálnych dejín som sa zamerala na dôležitú pamiatku skautov – pamätník pod zrúcaninami hradu Hrušov venovaný prvému prezidentovi ČSR a protektorovi skautov, Tomášovi Garrigueovi Masarykovi.

Keďže v praktickej časti sa žiaci deviateho ročníka základnej školy zúčastnia vychádzky k spomínanému pamätníku, v pedagogickej časti som bližšie skúmala vychádzku ako vyučovaciu formu, jej delenie a kedy je vhodné jej zaradenie do výučby. Exkurzie či vychádzky sa realizujú v spojitosti s regionálnymi dejinami, preto jedna podkapitola objasňuje význam regionálnych dejín v dejepisnom vyučovaní. Keďže hlavným bodom vychádzky je pamätník, v druhej kapitole sa venujem aj problematike hmotných prameňov, konkrétne pamätníku.

V praktickej časti práce som využila vedomosti opísané v prvých dvoch kapitolách a snažila som sa ich dať do zaujímavej podoby, ktorej budú žiaci rozumieť a správne ich namotivuje k ďalšiemu štúdiu. Na základe nadobudnutých poznatkov som vytvorila návrh na vychádzku k pamätníku. Pred samotnou vychádzkou je naplánovaná hodina, uvádzajúca žiakov do problematiky. Zoznámi ich s dôležitými osobnosťami, s ktorými sa stretnú počas vychádzky. Po vychádzke žiaci vypracujú pracovný list, pomocou ktorého si lepšie utvrdia nadobudnuté vedomosti. Zároveň ich výstupom z vychádzky bude reportáž alebo článok do časopisu. Po vychádzke je hodina venovaná zhodnoteniu vychádzky a nastolení otázok pre diskusiu o zneužití dobrej myšlienky v prospech štátnej ideológie.

Navrhnutá kombinácia vyučovacích hodín a vychádzky by sa dala obohatiť ešte o iné pamätne miesta skautov z regiónu. Žiaci by mohli využiť metódu oral history a nájsť nejakých starších skautov, prípadne ich potomkov a vytvoriť s nimi rozhovor,

ktorý by odprezentovali na hodine dejepisu. Prípadne by sa dali urobiť porovnania iných mládežníckych organizácií z medzivojnového obdobia a ich následná transformácia do Hlinkovej mládeže. Po prebratí ďalšieho tematického celku by sa takisto dali porovnať mládežnícke organizácie – skauting, Hlinkova mládež a komunistický pionier. Kombinácii pre takéto porovnania je viacero a je len na učiteľovi, ktoré mu vyhovujú.

Cieľom diplomovej práce bolo vytvoriť návrh vychádzky tak, aby bola atraktívna pre žiakov deviateho ročníka a vytvorila im pozitívny vzťah k regionálnym dejinám. Zároveň vyučovacie hodiny by mali rozvíjať ich kritické myslenie. Myslím si, že nastolené ciele sa mi podarilo splniť a praktická časť diplomovej práce je aplikovateľná do vyučovacieho procesu. Samotnú vychádzku som prakticky vyskúšala so skupinou skautov zo 41. zboru T. G. Masaryka, ktorí ju kladne ohodnotili a boli radi, že sa dozvedeli nové informácie z histórie regionálneho skautingu. Písanie práce ma obohatilo o podrobné informácie zo skautskej histórie, teoretické vedomosti z prípravy vychádzky, ale aj o mnohé skautské priateľstvá a uistilo ma to v tom, že skauti si pomáhajú.

Zoznam použitej literatúry a prameňov

Archív

MV SR, Štátny archív Nitra, pobočka Nitra – Horné Krškany, fond Spolok katolíckych skautiek Zlaté Moravce 1933-1939

Dobová tlač

Buď pripravený rôzne ročníky 1930-1938

Skaut rôzne ročníky 1930-1938

Nová mládež 1939

Výročné správy štátneho reálneho gymnázia v Zlatých Moravciach 1918-1950.

Literatúra

BABIAKOVÁ, Z. *Topolčianky ako letné sídlo prvého československého prezidenta T. G. Masaryka.* In: *Vox disculpi historiae* V, 2015. s.105-149.

BADA, M. et al. *Dejepis pre 1. ročník gymnázií a stredných škôl.* Bratislava : SPN – Mladé letá, 2011. ISBN 978-80-10-02006-5

BADEN-POWELL, R. *Skauting pre chlapcov.* Bratislava : Slovenský skauting, 2016. ISBN 978-80-89776-05-4.

BÁTORA, M. et al. *Zlaté Moravce,* 1998. ISBN 80-967890-9-0

BÖHMOVÁ, D. *Svetové jamboree.* In: *Médium XIX,* 2015, jeseň, s. 24-25.

BÓNOVÁ, L. *K histórii skautingu Nitrianskej oblasti kniežata Pribinu do roku 1990.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2008. (diplomová práca)

BŘEČKA, B. *Kronika čs. skautského hnutí do roku 1990.* Brno: 1999.

BUČKA, P. *Skauting pod Tatrami.* In: *Historická revue* XVIII, 2007, č. 9, s. 40-42.

- DUŽÍK, M., ŠVEDA, P.** *Skautský rok v prírode a meste*. Bratislava : Slovenský skauting, 2003. ISBN 80-89136-01-X
- FRANKO, V.** *Organizačné formy dejepisného vyučovania*. Bratislava : SPN, 1973.
- JÍLEK, T. et al.** *Vybrané kapitoly z didaktiky dejepisu II*. Plzeň, 1996. ISBN 80-7082-289-9.
- JULÍNEK, S. et al.** *Základy oborové didaktiky dějepisu*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2004
- KÁRPÁTY, J.** *Symbolika Hlinkovej gardy*. In: Pamäť národa, 2012, č.4. s 3-24.
- KOVÁČ, D. et al.** *Pátrame po minulosti, dejepis pre 9. ročník a 4. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2012. ISBN 978-80-8120-189-9
- KREDÁTUS, J.** *Dejepis v školskom vzdelávacom programe ISCED 2*. Bratislava 2011, ISBN 978-80-8052-399-2
- LABISCHOVÁ, D. – GRACOVÁ, B.** *Príručka ke štúdiu didaktiky dejepisu*. Ostrava: Universitas Ostraviensis Facultas Philosophica, 2009. ISBN 978-80-7368-584-3
- MACEK, A.** *Katolícki skauti na Slovensku*. Bratislava : ÚSKS, 1938.
- MÁJEK, M. et al.** *Svet skautingu*. Bratislava : Slovenský skauting, 2014. ISBN 978-80-89136-98-8
- MILLA, M.** *Hlinkova mládež 1938 – 1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008. ISBN 978-80-89335-04-6
- MILLA, M.** *Skauting neprekonaný svetový fenomén*. In: Historická revue XVIII, 2007, č. 9, s. 38-39.
- MÜLLER, B.** *Skaut československý – praktická příručka znalostí nezbytných každému skautu*. Praha, 1920.
- PETLÁK, E.** *Všeobecná didaktika*. Bratislava : Iris, 2004. ISBN 80-89018-64-5
- SKALKOVÁ, J.** *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing 2007. ISBN 978-80-247-1821-7, s. 22

ŠANTORA, R. et al. *Skautské století*. Praha : Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2622-2.

ŠVEDA, P. et al. *Nováček*. Bratislava : Slovenský skauting, 2013. ISBN 978-80-89136-91-9.

VALACH, O. *Tomáš Garrigue Masaryk na Požitaví*. Vráble: Fontis, 2012.

VELIKANIČ, J. *Organizačné formy vyučovania na školách I. a II. cyklu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1967.

VYHLÍDAL, S. *Skauting v Trenčianskej Teplej*. Nemšová : J+K, 2012.

Internetové zdroje

Oficiálna stránka českého skautingu ABS. [Online]. Dostupné na internete: <http://abs2013.skautabs.cz/?p=100> (stav ku dňu 11.1.2017)

Skautské stredisko Zbraslav – Mohyla Náčelníka Zakladateľa Antonína Benjamína Svojsíka v Štěchovicích. [Online]. Dostupné na internete: <http://svojsikovamohyla.skauting.cz/Jindrich%20Severa.htm> (stav ku dňu 12.1.2017)

Kopidlno – oficiálna stránka mesta [Online] Dostupné na internete: <http://www.kopidlno.cz/soucasnost/d-129619/p1=9339> (stav ku dňu 12.1.2017)

Ústava a sprievodné nariadenia Svetovej organizácie skautského hnutia. [Online]. Dostupné na internete: <http://skauting.sk/useruploads/files/ustava-wosm.pdf> (stav ku dňu 27. 1. 2017)

OZÁBAL, J.: Skautská rodina Ozábalových. . [Online]. Dostupné na internete <http://www.nitrava.sk/storocnica/zaujímavosti/44-skautska-rodina-ozabalovych> (stav ku dňu 13.2.2017)

Štátny vzdelávací program – Dejepis. Príloha ISCED 2. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2011. [Online] Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/dejepis_isced2.pdf (stav ku dňu 14. 2. 2017)

PÁNIK, M.: Začiatky hokeja z Zlatých Moravciach [Online]. Dostupné na internete <http://www.hczm.sk/?p=4593> (stav ku dňu 15.2.2017)

Svaz skautů a skautek České republiky. [Online]. Dostupné na internete: <http://www.svazskautu.cz/historie/totalita-vylucuje-skauting/> (stav ku dňu 1.3.2017)

Regionálne dejiny [Online] Dostupné na internete: http://www.regionalnedejiny.sk/?page_id=18 (stav ku dňu: 30.3.2017)

Hymna ČSR [Online] Dostupné na internete: <https://www.youtube.com/watch?v=l7Mnl8K7shk> (stav ku dňu: 30.3.2017)

Zmráka sa, stmieva sa. [Online] Dostupné na internete: http://www.slovackizavod.org.rs/sites/slovackizavod.org.rs/files/flash/audio/zmraka_sa_stmieva_sa.mp3 (stav ku dňu: 30.3.2017)

Kto za pravdu horí [Online] Dostupné na internete: <https://www.youtube.com/watch?v=MpDE7QLQW9Y> (stav ku dňu: 30.3.2017)

Historie. cs: Skaut postrach totalit [Online]. Dostupné na internete: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/210452801400031/> (stav ku dňu 31.3.2017)

Iné pramene

JANOTA, P. *Dejiny skautingu. Skauting na Slovensku.*

OZÁBAL, J. *Stručne o histórii skautingu v Trnave.*

PAMÄTNÁ KNIHA OBCE TOPOĽČIANKY (1933-1946)

KRONIKA DRUŽINY MYŠIAKOV (1996-2000)

Zoznam príloh

PRÍLOHA A – článok z časopisu *Bud' pripravený!* z roku 1937, s. 53

PRÍLOHA B – videonahrávka rekonštrukcie odhaľovania pamätníka
venovanému T. G. Masarykovi z roku 2017

Prvý posmrtný pomník T. G. Masarykovi postavili skauti.

Skauti Zl. Moraviec a Topoľčianok prežívali 3. októbra 1937 najsmútnejšie chvíle, aké len môže mladá detská duša prežívať. Tento deň bude pre nich navždy pamätný, lebo odhalili prvý posmrtný pomník prezidentovi-Osloboditeľovi. Pomník stojí pod zrúcaninami hradu Hrušova, v srdci horských velikánov, ktoré sa tiahnu od Topoľčianok po Uherce; pri starej hruške, kam prezident-Osloboditeľ pri svojom letnom pobyte v Topoľčiankach veľmi rád chodieval na koni i pešo a kde na brezovej lavičke často odpočíval. Jediní topoľčianski skauti sa môžu chlúbiť, že majú táborový kruh a ohnište, na ktorom si kládol ohník a pekával kukuricu sám prezident-Osloboditeľ! A tu na tomto mieste postavili skauti zo Zlatých Moraviec a Topoľčianok z vlastných prostriedkov pomník. Pomník je dielo akad. sochára a maliara br. okresného zpravodaja profesora J. Severu. Sem putovali skauti a skautky od Topoľčian až po Kebeľkút, aby vzdali poctu svojmu protektorovi.

Slávnosti sa osobne zúčastnil aj brat náčelník prof. A. B. Svojsík. Boli tam zástupcovia zlatomoraveckého okresu, zástupcovia škôl, spolkov a úradov a každý položil k pomníku veniec alebo kyticu.

Po zaspievaní štátnej hymny a vztyčení štátnej vlajky pozdravil prítomných riaditeľ gymnázia brat okresný starosta dr. František Skovajsa, zastupujúci ministerstvo školstva a nár. osvetu. Po jeho reči odhalil pomník jeho tvor-

ca, okresný zpravodaj prof. J. Severa. Pri odhaľovaní spieval učiteľský spevokol „Žitavan“ skladbu Figuša Bystrého „Zmráka sa“. Slávnostnú reč predniesol br. náčelník A. B. Svojsík; prehovoril o T. G. Masarykovi a jeho kladnom pomere k skautingu. Medzi iným prizvukoval, že pre nikoho nevykonal T. G. Masaryk toľko, ako práve pre mládež, ktorej nebol len púhym učiteľom v mladosti, ale i skúseným ukazovateľom jej vstupu do života praktického.

Nezapomenuteľné pobyty prezidenta-Osloboditeľa spomenuli profesor Dudík a dekan Jakabovič. Potom položil k pomníku veniec sbor skautov zo Zl. Moraviec a po ňom zástupcovia úradov, obcí a spolkov. Zlatomoravský futbalový klub niesol štafetu, vavrinový veniec, ktorý položil na brezovú lavičku, pod totemovú hrušku, ktorá bola pri tejto príležitosti zahalená čiernym florom.

Po slávnostných prejavoch prevzal brat náčelník A. B. Svojsík sľub od nováčkov zlatomoravských a topoľčianskych. Po sľube odovzdaný bol pomník do opatery Správy štátnych lesov a jeho opatrovníkom sa stal št. lesný Žig. Dogošši. Slávnosť bola zakľúčená chorálom „Kto za pravdu

horí . . .” Po slávnosti prehovoril k prítomným skautom brat náčelník A. B. Svojsík a poďakujúc všetkým za ich prácu a námahu prijal im mnoho zdraru v budúcej práci.

F. K.

